UNIVERZITA KARLOVA V PRAZE
FAKULTA HUMANITNÍCH STUDIÍ
Katedra studií občanské společnosti

Diplomová práce:

Komparativní analýza imigračních a integračních politik v České republice a Slovenské republice a profil nestátních neziskových organizací zabývajících se danou agendou.

autorka: Bc. Monika Kutilová
vedoucí práce: Mgr. Selma Muhič Dizdarevič, Ph.D.

Praha 2011

PROHLÁŠENÍ

Prohlašuji, že jsem tuto diplomovou práci vypracovala samostatně a s použitím pramenů a literatury řádně citovaných a uvedených v seznamu literatury. Práci jsem nevyužila k získání jiného nebo stejného titulu.
Souhlasím s tím, že tato diplomová práce může být zveřejněna v elektronické knihovně FHS UK a může být využita i jako studijní text.

V Praze, dne 22. června 2011 Bc. Monika Kutilová.....

PODĚKOVÁNÍ

Ďakujem vedúcej mojej diplomovej práce, Mgr. Selme Muhič Dizdarevič, Ph.D. za inšpiratívne vedenie práce, cenné rady a podnetné spätné väzby.

Rada by som zároveň poďakovala môjmu manželovi, Petru Kutilovi za vytrvalú podporu a motiváciu nielen pri písaní tejto práce, ale pri celom štúdiu.

Zároveň ďakujem všetkým čitateľom textu, že budú brať v úvahu skutočnosť, že čeština nie je mojim materským jazykom a ospravedlnia tak prípadné slovenské slová v texte.

Abstrakt

Problematika imigrace a integrace cizinců do většinové společnosti se stala v posledních letech aktuální v České i Slovenské republice. Tato práce se zabývá tématem, migrace a integrace na úrovni vládních politik, představuje základní dokumenty a koncepce, které byly v těchto státech přijaté a úlohy zainteresovaných ministerstev i samospráv. Následně srovnává situace v obou zemích. Ve druhé části práce je představen profil a úloha nestátních neziskových organizací v oblasti migrace a integrace a jsou porovnány vybrané aspekty na třech párech neziskových organizací se snahou o zasazení do širšího kontextu.

Klíčová slova: cizinec, imigrant, imigrační politiky, integrace, integrační politiky migrace, nestátní neziskové organizace (NNO)

Abstract

Topic of immigration and integration of foreigners to the majority has become more relevant in last few years in Czech and Slovak public. This essay deals with migration and integration on the level of government policies, introduces basic documents and conceptions, which were accepted in those states and the role of ministries and regions. Consequently, situation in both states is compared. In the second part of the essay, non-governmental organization and their role in the field of migration and integration are introduced and chosen aspects of three pairs of NGOs are compared with the effort to put them into the broader context.

Key words: foreigner, immigrant, integration, immigration policies, integration policies, migration, non-governmental organization (NGO)

Obsah

1. Úvod 1
2. Teoretické vymezení problematiky 4
3. Vybrané aspekty týkající se migrace v České republice 13
3.1 Historie migrace v České republice po rozdělení Československa 13
3.2 Aktuální situace 15
3.3 Veřejné instituce, které se zabývají migrační a integrační tématikou 15
3.4 Migrační politiky 17
3.5 Integrační politiky 20
3.6 Integrace na lokální úrovni 27
4. Vybrané aspekty týkající se migrace v Slovenské republice 29
4.1 Historie migrace na Slovensku 29
4.2 Aktuální situace 29
4.3 Veřejné instituce, které se zabývají migrační a integrační tématikou 31
4.4 Migrační politiky 32
4.5 Integrační politiky 35
4.6 Integrace na lokální úrovni 40
5. Srovnání vybraných aspektů týkajících se migrace a integrace v ČR a SR 41
6. Představení a profil NNO pracujících s migranty 43
6.1 NNO v ČR, které se věnují migraci a integraci cizinců 44
6.2 NNO na Slovensku, které se věnují migraci a integraci cizinců 47
6.3 Srovnání vybraných českých a slovenských NNO 49
6.4 Závěrečné srovnání situace NNO 58
7. Závěr 61
Literatura a použité zdroje 64

1. Úvod

Cílem diplomové práce je zmapovat a porovnat přístup k migraci a integraci cizinců v České republice a Slovenské republice. Zaujímají mě jak vládní migrační a integrační politiky obou států, tak i profil neziskových organizací působících v SR a v ČR zabývajících se agendou migrace a integrace cizinců.

Problém mi přijde zajímavý, protože i když nejsou Česká a Slovenská republika stejné co do velkosti státu a počtu cizinců, mají podobnou výchozí situaci, společnou historickou a politickou zkušenost. Obě dvě prošly proměnou po pádu komunistického režimu. Z republiky ze které se lidé snažili spíše odejít, se změnily na demokratické kapitalistické země. Obě se, i když v porovnání se západními zeměmi Evropy v mnohem menší míře, stávají čím dál více cílem příchozích cizinců, nejenom ze států Evropské unie, ale i ze třetích zemí.

Jedním z důvodů, proč jsem si zvolila dané téma je, že pracuji v Praze v organizaci, která se věnuje podpoře vzdělávání cizinců a práci s pedagogickými pracovníky, kteří mají ve svých školách žáky cizince. V rámci mé práce a s ohledem na to, že pocházím ze Slovenska, se mě častokrát lidé ptají, jaká je v této oblasti situace na Slovensku, jaké organizace tam působí, jak jsou politiky nastavené. Jelikož však již dlouhou dobu na Slovensku nežiji, moje představa byla velice mlhavá. Zároveň jsem měla dlouhou dobu pocit, že i když se v dané oblasti pracovně pohybuji, chybí mi spousta důležitých informací o migračních a integračních politikách českého státu. Tak vznikl nápad situaci v obou zemích zmapovat a zkusit porovnat.

V první části práce se po teoretickém vymezení problematiky zabývám situací v České a Slovenské republice v oblasti politik migrace a integrace a jejich srovnání. Ve druhé části představím a porovnáním vybrané nestátní neziskové organizace, které působí v této oblasti. Závěrem práce se na základě zmapované situace v obou státech v oblasti politik i neziskových organizací pokusím přinést vlastní postřehy, případně doporučení.

Co se týče tématu, omezila jsem svoji práci na migrační a integrační politiky týkající cizinců, kteří v ČR a SR pobývají na základě „cizineckých[1]“ zákonů, a ne azylantů. Důvodem bylo, že se jedná o odlišné zákony, přístupy a dokumenty které jsou, co se týče

[1] Zákon číslo č. 326/1999 Sb. o pobytu cizinců na území České republiky a o změně některých zákonů a Zákon č. 48/2002 Z.Z. o pobyte cudzincov a o zmene a doplnení niektorých zákonov v znení najnovších predpisov

udělování mezinárodní ochrany, v mnohem větší míře ovlivňovány a regulovány nařízeními EU.

Metoda práce a výzkumné otázky

V práci budu sledovat a srovnávat současnou situaci i vývoj imigračních a integračních politik obou zemí od rozdělení Československa. Jako zdroj mi poslouží zákony, koncepce migrace a integrace, usnesení vlád, publikace a dokumenty jednotlivých ministerstev, odborné publikace vydávány k tomuto tématu, tj. analýza dokumentů.

U neziskových organizací budu sledovat počet organizací, u vybraných NNO jejich profil, způsoby financování, aktuální projekty, vydané publikace a realizované výzkumy, případnou spolupráci s veřejnými institucemi. Způsobem zjišťování informací bude opět analýza dokumentů v podobě internetových stránek, zakládacích listin, stanov, výročních zpráv, apod. Jelikož práce bude vycházet z mnohých existujících odborných textů, jako základní metodu práce jsem zvolila analýzu psaných záznamů- tiskovin (výroční správy, zakládací listiny, stanovy NNO, zákony, prohlášení vlády atd.). Pro porovnávání situací politik i neziskových organizací bude použita komparativní analýza, kdy budu porovnávat jednotlivé vybrané aspekty. Po představení politických situací v ČR a SR v oblasti migrace a integrace budu porovnávat to, jaký prostor je věnován dané problematice, jaké jsou zainteresované politické subjekty, jaké existují vládní dokumenty, které se věnují migraci a integraci cizinců, zda existují politiky pro integraci cizinců na lokální úrovni, tzn., jestli se kraje a obce zapojují do tohoto procesu. Ve srovnávacích analýzách se budu snažit reflektovat skutečnosti jako je rozdílná velikost a počet obyvatel obou států, rozličný počet imigrantů a jejich poměr k počtu občanů státu.

Neziskové organizace budou vybrány na základě účelového výběru, budou zvoleny tři organizace působící na území SR a tři na území ČR, které mají dostupné a aktuální internetové stránky a jejich programy jsou zaměřeny na problematiku migrace a/anebo integrace. Vybrány budou tak, aby jejich zaměření odpovídalo celkovému profilu NNO, které v dané oblasti působí. Bude vybrána jednak organizace, která pracuje přímo s cílovou skupinou migrantů a taktéž organizace, která s klienty nepracuje, ale zabývá se integrací a migrací na teoretické a odborné úrovni. Třetí organizace bude vybrána podle toho, jaký typ neziskové organizace bude po zmapování situace převládat, čili buď organizace pracující přímo s klienty anebo NNO věnující se teorii a výzkumu, případně jiného zaměření pokud bude zjištěno. Jelikož je Slovensko menší krajinou a předpokládám menší početnost těchto

NNO, budou nejprve vybrané organizace slovenské a pak české organizace. Z důvodu přehlednosti a také možnosti lepšího a srozumitelnějšího porovnávání budou vybrané neziskové organizace srovnávaný vždy ve dvojicích, v každém páru bude jedna ze Slovenské a jedna z České republiky. Hlavním kritériem výběru dvojice bude stejná cílová skupina, podobnost témat realizovaných projektů a aktivit a způsobů, jakým se věnují tématům integrace a migrace, tzn. jestli pracují přímo cizinci, anebo se věnují výzkumům v dané oblasti. Do analýzy nebudou zahrnuty organizace zabývající se výlučně integrací azylantů, národnostními menšinami, ani integrací jiných skupin než jsou skupiny imigrantů.

Vybrané organizace budu porovnávat z hlediska:

1. organizační a personální struktury organizace (právní typ organizace, počet zaměstnanců, zapojení dobrovolníků, zdroje a velkost financování)
2. aktuálně realizovaných projektů týkající se migrace, migrantů a integrace, včetně publikační činnosti
3. případných snah těchto organizací o ovlivňování integračních a migračních politik státu

Výzkumné otázky:

Jaké politické programy týkající se imigrace a integrace cizinců realizuje a podporuje Česká republika a jaké Slovenská republika? Má na to vliv politika Evropské unie? Který z těchto dvou států věnuje víc prostoru a peněz na integrační politiky? Souvisí to s počtem cizinců v těchto dvou zemích? Věnují se SR a ČR integraci cizinců i na lokální úrovni?

Jaká je situace a profil nestátních neziskových organizací v SR a ČR zabývajících se problémem migrace a integrace cizinců? Jsou tyto organizace a jejich profil, směrování, financování srovnatelné v obou zemích, anebo jsou mezi nimi velké rozdíly?

2. Teoretické vymezení problematiky

Pod pojmem ***migrace*** si lze představit migraci vnitřní**,** čili stěhování uvnitř hranic jednoho státu a migraci mezinárodní, stěhování za hranice státu. Z hlediska zaměření diplomové práce na imigrační politiky a integraci cizinců v České republice (ČR) a Slovenské republice (SR), budu pojem migrace používat v souvislosti s mezinárodní migrací, zejména v kontextu příchodů cizinců do těchto dvou států. Mezinárodní migrace má dopady na státy transitní i imigrační. Tyto dopady jsou zejména ekonomického, sociálního, politického, demografického, kulturního a psychologického charakteru. Za dva hlavní důvody mezinárodní migrace jsou považovány politické a ekonomické podmínky (Demografie**)**

Od roku 1954 až do roku 2000 byla v Československu (následně v samostatných státech po rozdělení), chápána a statisticky evidována zahraniční migrace jako stěhování osob přes hranice státu, která je spojená se změnou trvalého bydliště. Po rozdělení se evidovalo také stěhování osob mezi ČR a SR. Dneska jsou už pod pojem zahraniční migrace zahrnutí i cizinci, kteří mají povolení k přechodnému nebo trvalému pobytu anebo obdrželi azyl, případně víza za účelem strpění (Bartoňová, 2002)

„***Migrační politika*** *se zaměřuje na potírání nelegálních forem migrace a jejích negativních důsledků (obchodu s lidmi, převaděčství, nucené práce) a snaží se využít přínosy, které nabízí migrace legální.*“ (EU2009.cz) Termín migrační politiky používají Barša a Baršová pro ty politiky států, které přímo nebo nepřímo regulují a řídí pohyb lidí přes mezinárodní hranice a pobyt těchto osob na území jiných států než těch, kterých jsou občané. Tyto politiky se kromě regulace legální migrace týkají i postihu a prevence nelegální migrace. Pod pojem migrační politiky zařazují i politiky integrační a imigrační. Jako svébytný celek migračních politik vymezují azyl a uprchlictví, neboť státy jsou při udělováni mezinárodní ochrany ve větší míře omezeny mezinárodním právem (Baršová, Barša 2005a).

Cílem ***imigračních politik*** je stanovit, kdo a za jakých podmínek se může v hostitelské zemi usadit. Tyto politiky regulují vstup příchozích cizinců na území státu. Pod tento pojem je zahrnutá také pracovní migraci (kromě sezonních prací a jiných krátkodobých pobytů), neboť v Evropě má pracovní migrace zřetelnou tendenci k trvalému přistěhovalectví. (Baršová, Barša, 2005a).

Pro srovnání s českým pojetím Baršové a Baršu, slovenský autor Boris Divinský definuje migrační politiku jako „*soubor cílů, strategií, praktických kroků a procedur na*

jejich dosažení, jakýsi rámec pro regulaci zahraniční migrace na konkrétním území."[2] Migrační politika se z jeho podhledu skládá z více parciálních politik: imigrační, integrační, azylové, návratové, vízové, v menší míře jinými. Charakter migrační politiky vůči migrantům záleží na tom, jaký je postoj země k zahraniční migraci. Může být restriktivní, neutrální anebo liberální. (Divinský,s.d.,:2)

Mareš a kol. vidí v imigračních a národněmenšinových politikách rozličných přistěhovaleckých zemí stejný cíl, zabránění etnickým konfliktům a destabilizaci země a ochranu práv národnostních menšin. Jednotlivé modely těchto politik se liší svými integračními postupy, přístupy k etnickým menšinám a jejich vztahu s majoritní společností. Tuto rozmanitost programů vysvětluje odlišnou historickou zkušenosti s migrací, rozdílným přístupem k původním domorodým obyvatelům a inkongruentními postoji k pojmům národnost, občanství, národ, stát. (Mareš et al., 2004)

Odborná literatura (Baršová, Barša 2005), (Mareš et al, 2004), (Drbohlav 2001) zmiňuje tři ***modely imigrační politiky*** ve světě. Tyt modely jsou pouze ideálními typy, v čisté podobě se v realitě nevyskytují. Používají se zejména na popis imigračních politik Evropských států do konce 90let 20 století.

Jsou to:

1. Etnicko-exklusivistický model (diskriminační model, přechodná diferencovaná inkorporace). Státy realizující tento typ imigrační politiky pokládají pobyt cizinců pouze za dočasný a nepouští je do mnohých oblastí života společnosti. Jako příklad je často uváděno Německo a jeho turečtí „hostující dělníci".
2. Asimilační model upřednostňuje rychlou asimilaci migrantů do společnosti, kteří se výměnou za občanství vzdají svých kulturních specifik, a přijmou atributy většiny. Přistěhovalci jsou přijímáni jako rovnoprávní členové společnosti. Jediná podstatná forma kolektivní příslušnosti je příslušnost k občanskému národu, jednotkou integrace je jednotlivec. Za příklad je dávána Francie.
3. Multikulturální (pluralistický) model chápe imigraci jako trvalou. Nabízí migrantům stejná práva jako většinové společnosti a podporuje jejich odlišnosti. Jednotkou integrace je komunita. Příkladem je Velká Británie do konce 90let 20století.

[2] Citace ze slovenských anglických textů přeložila do češtiny autorka práce.

Mareš a kol. poukazují na to, jak se pojetí státu a národní identity, které se v jednotlivých zemích historicky utvořily, prolínají s těmito třemi ideálními modely. Francouzský asimilacionistický přístup vychází z „práva země“, ve Francii může imigrant po zákonem stanovené lhůtě požádat o státní občanství. Protikladem je „právo krve“, kde členové etnické minority nemají možnost stát se občany a zůstávají tak v pozici cizinců. Jako příklad uvádí německý přístup přechodně diferencované inkorporace. (Mareš at al., 2004)

Jak bylo zmíněno, tyto ideálně typické modely se používají na popis imigračních politik na konci minulého století. Od konce 90let 20století dochází postupně k opouštění asimilačního modelu a přechodně diferencované inkorporace Francii a Německa, a zároveň k zesilování hlasů v Nizozemí (nebo také Austrálii), které požadují omezení imigrace a tolerance k národnostním menšinám. Směrování politik jednotlivých států jsou ovlivňovány politickými událostmi. Někteří autoři vysvětlují odklon od politiky multikulturalismu v souvislosti s událostmi teroristických útoků na USA v září 2001. (Mareš et al., 2004) I podle Baršové a Baršu dochází v současnosti k redefinici jednotlivých postojů, hranice mezi jednotlivými modely se začínají ztrácet. I pod vlivem politiky Evropské Unie se začínají integrační a imigrační politiky členských zemí postupně sbližovat. (Baršová, Barša, 2005a) Preferování multikulturalismu, začalo být v Evropě nahrazováno spíš potřebou občanské integrace, co neznamená opětovné směrování k asimilační politice, ale snahu o „*vymezení minimálního závazného rámce společenské soudržnosti.*“ Pro integraci cizinců je důležité, aby příchozí přijali liberální občanskou politickou kulturu daného státu. (Baršová, Barša 2005b:61)

Cílem ***integračních politik*** je začleňování přistěhovalců do hostitelské země. Tyto politiky jim mají pomoct ulehčit adaptaci a získání potřebných sociálních kompetencí. „*Integrace cizinců je klíčová pro zachování sociální soudržnosti hostitelských společností a pro ekonomický rozvoj*.“ (Aktualizovaná koncepce, 2006:3) Vedle definování integračních politik je nezbytné definovat i samotný pojem integrace. Česká republika definuje **integraci cizinců** jako „*proces postupného začleňování imigrantů do struktur a vazeb společnosti domácího obyvatelstva. Jedná se o komplexní jev, který je přirozeným důsledkem migrace a který má své politické, právní, ekonomické, sociální, kulturní, psychologické a náboženské aspekty*“. (MV, Integrace)

Příručka pro integraci vypracovaná na půdě Evropské komise upozorňuje, že integrace není pouze vztahem mezi státem na jedné a migrantem na druhé straně, ale je také procesem, který zahrnuje vztahy mezi vládními i mimovládními aktéry, kteří poskytují migrantům podporu. Mezi tyto aktéry patří zaměstnavatelé, odbory, občanská společnost, neziskové organizace, sdružení migrantů, média. (Niessen, Schibe, 2006) Ve slovenské Koncepcii integrácie je integrace popsaná jako dvoustranný proces, v průběhu kterého dochází k přibližování se domácího obyvatelstva a cizinců žijících ve státu do jedné společnosti. (Koncepcia integrácie, 2010)

Evropská Rada pro uprchlíky a exulanty přijala následující definici integrace, kterou byť je primárně vytvořená na definování integrace uprchlíků, je z mého pohledu možné vztáhnout obecně na proces integrace všech cizinců do majoritní společnost, neboť základní aspekty se nemění.

Integrace je procesem změny, která je

a. *Dynamická a obousměrná*. Její požadavky směrují jak k hostitelské společnosti tak k příchozím. Z pohledu uprchlíka (cizince) představuje integrace připravenost přizpůsobit se životnímu stylu hostitelské země bez toho, aby ztratil svoji vlastní kulturní identitu. Z hlediska hostitelské společnosti vyžaduje ochotu přizpůsobit veřejné instituce změnám v profilu populace, akceptovat utečence (cizince) jako součást národní společnosti a umožnit jim přístup k rozhodovacímu procesu a zdrojům.
b. *Dlouhodobá*. Začíná obvykle příchodem do země a končí, když se utečenec (cizinec) stane aktivním členem společnosti z právního, sociálního, ekonomického, vzdělávacího a kulturního podhledu.
c. *Multi-dimenzionální*. Vztahuje se k podmínkám i participaci ve všech aspektech ekonomického, sociálního, kulturního a politického života v zemi.

(ECRE, 2001)

Formálním završením integračního procesu imigrantů v hostitelské zemi je institut naturalizace, v rámci kterého získává cizinec již identický právní status jako ostatní obyvatelé, čili získá státní občanství dané země. V rámci členských států však není harmonizován a stanoven jednotný postup pro získání občanství a tak se nejenom liší integrační politiky, ale i jejich finální výstup, naturalizace. (Bauböck et al.,2006) Divinský

a Bargerová zároveň upozorňují, že je potřeba myslet i na skutečnost, že po získání občanství automaticky nezmizí problémy jako je zvládání jazyka, diskriminace na trhu práce a podobně. (Bargerová – Divinsky, 2008).

Druhá část práce se bude věnovat také nestátním neziskovým organizacím, které pracují v oblasti migrace a integrace cizinců. Nestátní neziskové organizace jsou jakožto organizace občanské společnosti součástí občanského sektoru. Definice ***občanské společnosti*** z hlediska sociokulturního pojetí se dělí podle tří rozličných přístupů – pojetí generalistů, maximalistů a minimalistů. Podle generalistů[3] je nedílnou součástí občanské společnosti i veřejná autorita, byť omezená a odpovědná. Občanská společnost tak konkuruje pojmu demokracie. Maximalisté [4] považují občanskou společnost za společnost, která je nezávislá na státu a zahrnuje instituce, jež jsou mimo jeho rámec, včetně institucí tržního hospodářství, veřejného mínění, politických stran. Minimalisté[5] chápou občanskou společnost jako platformu předpokladů kulturních, jako souhrn tradic, hodnot a mravů. Občanská společnost je chápána jako hodnotový konsensus, kterým se vyznačují rozvinuté komunity, s pevnými sítěmi mezilidských vztahů. Významnými prvky jsou loajalita, závazek a solidarita. (Müller, 2004)

Podle Muhič je nepříhodnějším pro vysvětlení NNO, které působí v oblasti migrace a integrace minimalistický koncept, protože počítá s aspektem solidarity. Neziskové organizace působící v této oblasti se snaží o ovlivnění migračních politik a o směrování k inkluzivní společnosti prostřednictvím integračních politik. Zároveň však upozorňuje na univerzalistický charakter integračních politik, které neberou v potaz etnické, kulturní a náboženské rozdíly. Univerzální charakter občanské společnosti neznamená vyloučení rozdílností. (Muhič, 2009)

Potůček definuje ***občanský sektor*** jako alternativu a protiváhou sektoru veřejného a komerčního. V společnosti plní organizace občanského sektoru několik funkcí. Důležitá je role servisní, čili poskytování služeb, které nejsou dostatečně zabezpečeny veřejným ani soukromým sektorem. V rámci inovační funkce reagují organizace občanské společnosti na nové situace. Jsou také nositelé ochrany práv proti přesile státu a umožňují sdružování lidí a prosazování změn ve společnosti. Mezi další funkce patří expresivní a školící, co znamená, že jsou neziskové organizace prostorem pro vyjádření zájmů a učí společnost

[3] Mezi představitelé generalátů patří kupříkladu Gellner a Pérez-Díaz
[4] Mezi předdtavitelé patřá Taylor, Keane; z českých autorů P. Pitthart, V. Havel
[5] Představitelé- Alexander, Shils, Arendt

demokracii. Zároveň plní funkci komunitní, pomáhají kontrolovat procesy rozhodování a posilují smysl pro komunitu. (Potůček, 2005)

Evropský kontext

Na úrovni Evropské unie existují pro oblast migrace a integrace dokumenty, které jsou pro členské státy závazné, jako i mnohé směrnice a dokumenty, které jsou ve formě doporučení a návrhů, státy je tedy nemusí přijat a aplikovat. I když si obecně členské státy pořád vytvářejí své vlastní politiky v oblasti migrace a integrace, existují dokumenty, které je ovlivňují a usměrňují. Některé politiky v oblasti migrace jsou však již jednotné. Patří mezi ně zejména ty, které se týkají volného pohybu osob, kontroly hranic, mnohých aspektů azylových politik apod. Po svém vstupu do EU musela Česká a Slovenská republika některé dokumenty a smlouvy ratifikovat a celkově přiblížit své imigrační a integrační politiky směrování Evropské unie.

Jedním z nejdůležitějších dokumentů v oblasti migrační politiky je Amsterodamská smlouva, která vstoupila v platnost v květnu 1999. V rámci této smlouvy došlo začlenění Schengenské dohody do práva Evropské unie. Kromě toho také stanovila přesunutí vízové, přistěhovalecké a azylové politiky z třetího pilíře do prvního pilíře, čili do práva ES. (Euroskop, Rozhodování v EU) Koordinovaná snaha o řešení otázek migrace proběhla na summitu EÚ ve finském Tampere v roce 1999, kdy se státy rozhodly vytvořit společnou azylovou politiku. Tento přístup byl rozpracován v podobě Haagského programu z roku 2004, který je pětiletým plánem cíleným na posilnění svobody, bezpečnosti a spravedlnosti (Euractiv, Azylová a imigrační politika)

Integraci migrantů přímo ovlivňují dva právní předpisy z roku 2003, konkrétně směrnice 2003/86/ES o právu na sloučení rodiny a směrnice 2003/109/ES o právním postavení příslušníků třetích zemí. V roce 2004 byly Radou přijaté Společné základní zásady politiky integrace přistěhovalců, podle kterých je integrace dvoustranný proces, se kterým je spjato respektování základních hodnot Unie. Pro integraci cizinců jsou podle zásad stěžejné zaměstnanost, znalost jazyka a kultury hostitelského státu, vzdělávání, přístup k institucím a statkům, dodržování lidských prav. Migrantům má být umožněn přístup k rozhodování zejména na lokální úrovni (Niessen, Schibe, 2010) Snahu o sjednocení a přibližování imigračních a integračních politik členských států odrážejí kroky Evropské komise, jako je kupříkladu vydání sdělení v roce 2005 s názvem „*Společný program pro integraci. Rámec pro integraci státních příslušníků třetích zemí v Evropské unii.*" Evropská rada vyzvala v roce 2006 členské státy k vytvoření komplexní migrační politiky, rok nato vydala komise sdělení „*Vstříc společné imigrační politice*.“ Tyto sdělení

jsou však nelegislativního charakteru. V lednu 2005 vydala Komise zelenou knihu o přístupu EU k ekonomické migrace a v roce 2006 sdělení o posílení spolupráce v oblasti azylu. Od roku 2004 vydává Generální ředitelství Komise pro spravedlnost, svobodu a bezpečnost zprávy o migraci a integraci a příručky o integraci pro tvůrce politik a odborníky z praxe. (Euroskop, Monitoring vývoje událostí)

K podpoře spolupráce a výměně informací a jako pomocný nástroj při rozvoji integračních politik mají členským státům sloužit internetové stránky www.integration.eu. Na stránkách jsou kromě příkladů dobré praxe i nové směrnice ES, přehledy o zemích EU, o možnostech financování, aktuálních událostech a podobně. (Niessen, Schibe, 2010) Pro inspiraci, představení příkladů dobré praxe a osvědčené postupy byla v roce 2010 vydána Evropskou komisi již třetí verze Příručky o integraci pro tvůrce politik a odborníky z praxe.

Podle Muhič, i když byly vytvořené určité institucionální rámce, programy, dokumenty a prohlášení v oblasti imigračních a integračních politik, pořád je u členských států zřetelná silná tendence ponechat si tuto agendu, kromě azylové politiky, ve svých kompetencích v co největším rozsahu. (Muhič, 2009)

Na podporu rozvoje imigračních a integračních politik a jejich aplikace v členských státech unie byl zřízen program Solidarita a řízení migračních toků. V rámci tohoto programu byly vytvořeny čtyři finanční nástroje v podobě fondů: Evropský uprchlický fond (2008-2013), Evropský návratový fond (2008-2013), Evropský fond pro integraci státních příslušníků třetích zemí (2007-2013), Fond pro vnější hranice (2007-2013). Cílem Evropského fondu pro integraci státních příslušníků třetích zemí, který navazuje na program INTI z let 2002 – 2006, je zjednodušit a ulehčit integraci cizinců ze třetích zemí do evropské společnosti. Evropský uprchlický fond je pokračováním stejnojmenného fondu realizovaného v letech 2005-2007. Jeho cílem je podpora států v přijímání uprchlíků a má pomoct podporovat spravedlivé sdílení odpovědnosti mezi státy. Evropský návratový fond si klade za cíl zlepšit řízení návratů a s dodržováním zásad solidarity. Fond pro vnější hranice má pomoct se zajištěním jednotné ochrany vnějších hranic a rozvíjet systému integrovaného řízení hranic. (MV, Obecný program solidarita) Dalším fondem, ze kterého je v České a Slovenské republice financována integrace je Evropský sociální fond, který je jedním ze tří hlavních fondů EU (Strukturální fondy- Evropský fond pro regionální rozvoj,

Evropský sociální fond, Fond soudržnosti). Tyto fondy mají pomoct směrovat k sociální i hospodářské soudržnosti v rámci realizace evropské politiky. (Strukturální fondy)

3. Vybrané aspekty týkající se migrace v České republice

Počty imigrantů na území Československa v období po druhé světové válce až do pádu komunistického režimu v roce 1989 nebyly velké. V 80. letech bylo v Československu hlášeno přibližně 28 000 cizinců s trvalým pobytem a 9 000 s dlouhodobým pobytem. V daném období přicházeli na území cizinci většinou ze zemí tzv. socialistického bloku, byly to obvykle skupiny přicházející na základě mezivládních dohod. Mezi početnějšími imigračními skupinami byli Bulhaři, kteří se v poválečných letech usídlovali zejména v pohraničních oblastech uvolněných po odsunu Němců. Dále to byli Řekové, kteří svojí zemi opustili z důvodu občanské války. Vietnamci přijeli poprvé do naší země ve větší skupině kolem roku 1967, nejvíce jich pak přišlo v polovině osmdesátých let dvacátého století. Mezi další skupiny cizinců, kteří přišli v daném období do Československa, patřili zejména pracovní migranti z Kuby, Nikaraguy, Angoly a severní Koreje. (Brouček, 2008)

Teprve po otevření hranic začalo být Československo zajímavější pro imigranty z rozličných zemí a jich počet pomalu vzrůstal.

3.1 Historie migrace v České republice po rozdělení Československa

Po pádu komunismu došlo k otevření vnějších hranic, čím se Československo a od roku 1991 samostatná Česká a Slovenská republika začaly postupně proměňovat z emigračních zemí na země imigrační. I když nejsou údaje o migraci přesné, celkový přírůstek ze zahraniční migrace byl podle Bartoňové v 90. letech v České republice kladný. V průběhu 90 let se Česko proměňovalo z tranzitní země na zemi cílovou. To vysvětluje Bartoňová kromě změny režimu také zpřísněním imigračních zákonů okolních států, které byly již členy zemí Evropské Unie. V ČR se tak zvýšil počet žadatelů o mezinárodní ochranu, ale i počet nelegálních migrantů, kteří se do států Unie kvůli zpřísněním nedostali. Následně došlo i v České republice k zpřísnění legislativy a větší regulaci migrace. (Bartoňová, 2002)

V 90letech rozlišuje Bartoňová 3 etapy zahraniční migrace v ČR.

1. Změny po roce 1989, kdy se zvýšil počet přistěhovalých třínásobně. Toto období zakončila československá migrace po rozdělení republiky

2. Od roku 1993 se stalo i stěhování mezi ČR a SR zahraniční migrací, ale její charakter se odlišoval od ostatních zemí. Podle oficiálních údajů se v letech 1993-1997 do Česka přistěhovalo celkem 57,4 tis. osob.
3. Poslední etapa vývoje migrace v období 1998-2000 byla charakteristická snižováním intenzity zahraničního stěhování. Byly zavedené již zmiňované zpřísněné imigrační předpisy pro řadu zemí východní Evropy, včetně ČR.

V celém období devadesátých let se tak do Česka podle oficiální evidence migrace přistěhovalo 131,4 tisíc osob. Od vzniku samostatné republiky bylo 85,8 tisíc přistěhovalých (Bartoňová, 2002)

V roce 2000 došlo k mírnému poklesu cizinců žijících v České republice, no následně až do roku 2008 můžeme vidět podle grafu Českého statistického úřadu neustálý nárůst (viz.Graf.1). V roce 2009 následoval mírný pokles (433tis.). V roce 2010 počet cizinců mírně poklesl na přibližně 426 tisíc a v roce 2011 podle posledních dostupných údajů Českého statistického úřadu poklesl na 422 tisíc. (ČSÚ, Počet cizinců) Za důvody poklesu je možné považovat důsledky a dopad finanční krize a s ní související vládní aktivity (zpřísnění podmínek podnikání pro cizince, dobrovolné návraty apod.)

Graf.1 Vývoj počtu cizinců v ČR

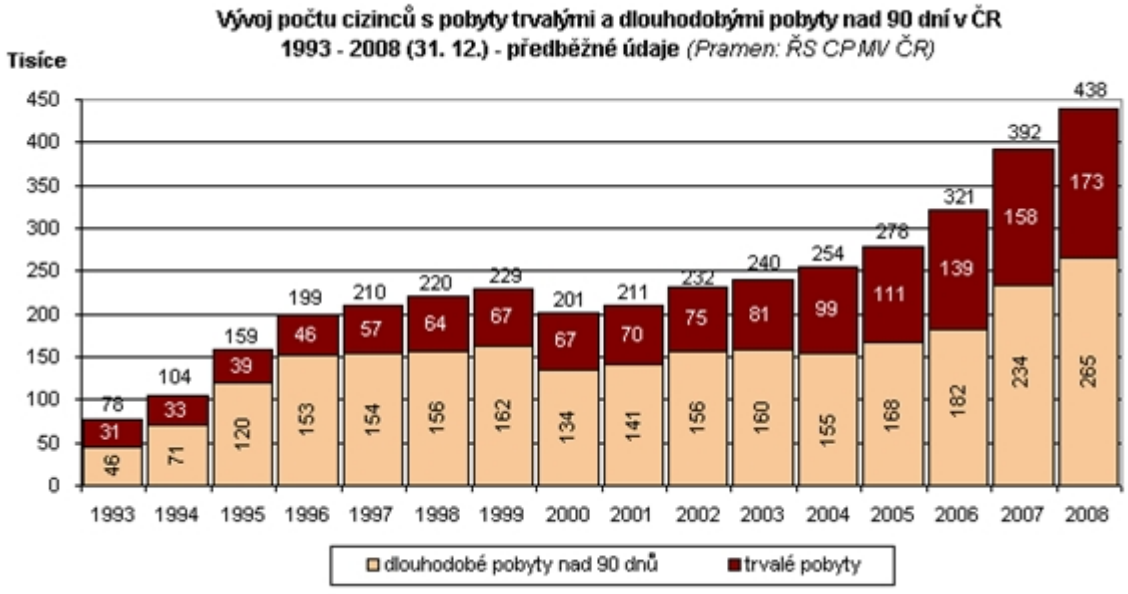

Zdroj: ČSÚ, 2008, http://www.czso.cz/csu/cizinci.nsf/kapitola/ciz_pocet_cizincu

3.2 Aktuální situace

V současnosti tvoří poměr cizinců žijících v ČR 3,3% z celkové populace, přibližně 2,5% je občanů ze třetích zemí. V Evropské unii je poměř cizinců kolem 6,4 % z celkové evropské populace všech 27 členských států. Pro porovnání situace, nejvíc cizinců žije v Lucembursku (44%), Litvě (18%), Kypru a Estonsku (16%) a nejmíň v Bulharsku, Polsku, Rumunsku, Slovensku (kolem 1%). (Eurostat, 2009) Ke květnu 2010 evidovalo Ředitelství služby cizinecké policie MV ČR v České republice 426 749 cizinců, z toho 184 724 cizinců s trvalým pobytem, 242 025 cizinců s některým z typů dlouhodobých pobytů nad 90 dnů. (ČSÚ, Počet cizinců) Počet obyvatel ČR je podle Českého statistického úřadu přibližně 10,5 milionů. Největší zastoupení mezi cizinci mají občané Ukrajiny (128 636 osob, 30 %) a Slovenska (71 392 osob, 17 %). Dále jsou to občané Vietnamu (60 931 osob, 14 %), Ruska (31 037 osob, 7 %) a Polska (18 572 osob, 4 %). Mezi další početné skupiny cizinců v ČR patří občané Německa, Moldavska, Bulharska, Rumunska, Spojených států, Mongolska. Nejvíc cizinců má pobyt hlášený v hlavním městě Praze (v roce 2010 to bylo 148tis), druhé nejpočetnější zastoupení má Středočeský kraj (58,5tis), následuje kraj Jihomoravský (36tis) a Ústecký (téměř 31tis). Nejméně cizinců je hlášeno v Zlínském kraji a na Vysočině (kolem 8tisíc). (ČSÚ, Počet cizinců)

3.3 Veřejné instituce, které se zabývají migrační a integrační tématikou

Témata migrace a integrace cizinců jsou multidimenzionálního charakteru. Určité oblasti, týkající se rozličných aspektů života cizinců v ČR jsou proto řešeny v rámci vícero institucí a ministerstev, kupříkladu Ministerstvo školství mládeže a tělovýchovy má na starost zákony týkající se cizinců na českých školách, Ministerstvo práce a sociálních věcí upravuje a stanovuje podmínky týkající se sociálního pojištění, Ministerstvo zdravotnictví zabezpečení zdravotních služeb pro cizince, Ministerstvo zahraničních věcí má vymezenou působnost v udělování víz atd. (Aktualizovaná Koncepce, 2006) Jako ústřední orgán má cizineckou tématiku na starost Ministerstvo vnitra České republiky (MV). *Odbor azylové a migrační politiky* (OAMP) je útvarem MV, který vykonává působnost v oblasti mezinárodní ochrany, uprchlictví, vstupu a pobytu cizinců v ČR, koncepci integrace cizinců, státního integračního programu a schengenské spolupráce. OAMP řídí Správu

uprchlických zařízení Ministerstva vnitra (organizační složka státu), předkládá návrhy na zřízení či změnu charakteru azylových zařízení nebo zařízení pro zajištění cizinců. V současnosti má 20 oddělení.[6] Správa uprchlických zařízení Ministerstva vnitra provozuje azylové střediska, kde poskytuje ubytovací, stravovací, sociální a jiné služby. Provozuje také střediska pro zajištění cizinců. (MV, OAMP) Od roku 2009 poskytuje služby v Centrech na podporu integrace cizinců v Moravskoslezském, Pardubickém, Plzeňském, a Zlínském kraji a od roku 2010 v kraji Karlovarském, Libereckém, Jihočeském a Olomouckém. Úkolem těchto center je poskytování bezplatných služeb cizincům z třetích zemí, kteří v České republice pobývají na dlouhodobý nebo trvalý pobyt. (Integrační centra) Obdobná centra jsou v Ústeckém a Jihomoravském kraji provozována jinými organizacemi. V Ústeckém kraji je to nezisková organizace Poradna pro integraci a v Jihomoravském kraji je to kraj ve spolupráci s Diecézní charitou Brno, Organizaci pro pomoc uprchlíkům, Sdružením občanů zabývajících se emigranty, ZŠ a MŠ Staňkova v Brně, a městem Brno. (Jihomoravské centrum) Centra na podporu integrace cizinců jsou spolufinancována z Evropského integračního fondu pro integraci státních příslušníků třetích zemí. Mají realizovat a organizovat aktivity na podporu lepšího postavení cizinců v ČR. V jednotlivých krajích spolupracují s krajskými a obecními úřady, cizineckou, státní a městskou policií, úřady práce, finančními úřady, živnostenskými úřady atd. Spolupráce má umožnit výměnu informací a podnětů na opatření týkající se integrace cizinců. Mezi služby, které centra nabízejí, patří poskytování poradenství a informací týkající se právních otázek, otázek pobytu, sociální pomoci, zdravotní péče, vzdělávání, práce apod. Centra taktéž organizují sociokulturní kurzy (informace o sociálním, zdravotním a vzdělávacím systému ČR) a kurzy češtiny, provozují knihovny a internet. (Integrační centra, Služby) Tento centralismus MV, které až na dvě výjimky prostřednictvím Správy uprchlických zařízení provozuje všechny Centra na podporu integrace, působí poněkud nekoncepčně vzhledem k tomu, že v Koncepcích integrace jejich předkladatelé (čili aktuálně MV) poukazují na nutnost decentralizace integračních politik a lepší spolupráci s NNO na

[6] Oddělení koordinace cizineckého správního řízení, Oddělení metodiky, dozoru a kontroly v oblasti mezinárodní ochrany a trvalých pobytů, Odd.trvalých pobytů Jihočeský kraj, Odd. TP Jihomoravský kraj, Odd. TP Královéhradecký kraj, Odd. TP Moravskoslezský kraj, Odd. TP Plzeňský kraj, Odd. TP Ústecký kraj, Odd. TP Zlínský kraj, Odd. mezinárodní ochrany, Odd. Dublinského střediska, Oddělení zástupčí činnosti a kasací, Oddělení integrace cizinců a azylantů, Oddělení koncepcí a analýz, Oddělení Evropských komunitárních fondů, Oddělení imigrace, Oddělení zahraničních vztahů a informací o zemích původu, Oddělení koordinace schengenské spolupráce a ochrany hranic, Oddělení státní správy, evidencí a ekonomiky, Oddělení azylové a migrační legislativy

lokálních úrovních. Právě provozování podobných center se zdá být výbornou příležitostí k decentralizaci a ponechání prostoru neziskovým organizacím.

Mezi představovanými institucemi, které se zabývají cizineckou problematikou, je důležité Ministerstvo práce, sociálních věcí a rodiny (MPSV), které mělo v minulosti ve svojí kompetenci přípravu Koncepce integrace. Pod MPSV působilo i Oddělení integrace cizinců a Oddělení migrace. Aktuálně provozuje MPSV internetové stránky www.cizinci.cz v spolupráci s MV. Na stránkách jsou k nalezení evropské i české dokumenty týkající se integrace cizinců, možnosti financování projektů a jiné informace k tématu. MPSV obvykle poskytuje dotace neziskovým organizacím určeným na integraci cizinců, na rok 2011 však nebylo dotační řízení vypsáno. MPSV vydává informační materiály týkající se zaměstnávání cizinců, které mají ulehčit orientaci na trhu práce a informovat o aktuálních právních úpravách. (MPSV CR)

Pod MPSV existuje Sekce fondů Evropské unie, které řídí Evropský sociální fond v ČR. (MPSV, sekce) Ministerstvo školství, mládeže a tělovýchovy v spolupráci s Výzkumným ústavem pedagogickým provozuje stránky, které se týkají zkoušky z češtiny nutné pro udělení trvalého pobytu (www. cestina-pro-cizince.cz).

Dalším důležitým orgánem je Ředitelství cizinecké policie, které má ve svojí kompetenci kupříkladu pobytovou kontrolu, provoz zařízení pro zajištění cizinců, vyhošťováním, atd. (Cizinecká policie)

3.4 Migrační politiky

Baršová a Barša rozlišují *3 období migračních politik* v historii ČR:

1. Období první 1990-1996, které se neslo ve znamení laissez faire. Migrace nebyla v tomto období omezována.
2. Mezi lety 1996 a 1999 byl zpřísněn přístup cizinců na území. Jako důvody jsou uvedené domácí podmínky (větší nezaměstnanost, dopady nelegální migrace), ale také příprava na vstup do EU. Harmonizace s předpisy s EU byla politickou prioritou, proto byla státní migrační strategie odsunuta do pozadí.
3. Pro třetí období, která začalo rokem 1999, jsou charakteristické pokusy formulovat integrační a imigrační politiky a snaha přistupovat k migraci komplexněji a koncepčněji. Po přistoupení ČR do EU jsou přijímány další právní změny

(například zkrácení lhůty na získání trvalého pobytu z 10 na 5 let). Jako členský stát EU již může ČR evropské politiky i ovlivňovat. (Baršová, Barša, 2005a)

V současné době je hlavním dokumentem upravujícím pobyt cizinců **Zákon číslo č. 326/1999 Sb.**[7] (tzv. cizinecký zákon). Zákon o pobytu cizinců stanoví „*podmínky vstupu cizince na území České republiky, jeho pobytu na něm a vycestování z území a vymezuje působnost Policie České republiky, Ministerstva vnitra a Ministerstva zahraničních věcí v této oblasti státní správy*." (Zákon o pobytu cizinců, 1999:§ 1) Zákon upravuje typy pobytů, které mohou cizinci, kteří přišli do ČR legálně, získat. Obecně lze po 5 letech přechodného pobytu v ČR zažádat o trvalý pobyt. Jako podmínka pro získání je pro občany třetích zemí od roku 2009 nutná znalost českého znalost jazyka na úrovni A1 podle evropského referenčního rámce pro jazyky. O státní občanství může cizinec zažádat po 5 letech trvalého pobytu. (Zákon č. 326/1999 Sb.)

Zákon o pobytu cizinců je značně nepřehledný, neboť byl mnoho krát novelizován[8]. Po vstupu do Evropské unie jsou novely ovlivňovány také snahou o harmonizaci legislativy s ostatními státy unie. Trendem novel je, že jsou spíše víc represivní nežli předešlá právní úprava. Nepřehlednost současné legislativní úpravy je kritizována na půdě neziskových organizací pracujících s migranty „*…že zákon o pobytu cizinců je nesmírně komplikovaným a často nesrozumitelným právním předpisem, a to jak z hlediska tento předpis aplikujících orgánů státu, tak především z hlediska jeho adresátů*." (Podněty konsorcia, 2010) Kritizována je však také na půdě veřejné správy „*legislativní rada vlády v souvislosti s projednáváním předložené novely výše uvedeného zákona o pobytu cizinců na území České republiky je nucena opakovaně konstatovat, že platná právní úprava problematiky pobytu cizinců na území České republiky, obsažená v zákoně č. 326/1999 Sb., v důsledku přijetí více než 30 novel tohoto zákona je velice nepřehlednou, z hlediska systematiky zcela nevyhovující.*" Legislativní rada kritizuje zejména „*nedostatečně rozlišující právní status cizinců – občanů Evropské unie a jejich rodinných příslušníků a cizinců – občanů tzv. třetích zemí" a apeluje na vytvoření nové legislativní úpravy."*

[7] Zákon číslo č. 326/1999 Sb. o pobytu cizinců na území České republiky a o změně některých zákonů

[8] úplné znění zákona č. 326/1999 Sb., o pobytu cizinců na území České republiky a o změně některých zákonů, jak vyplývá ze změn provedených zákonem č. 140/2001 Sb., zákonem č. 151/2002 Sb.,zákonem č. 217/2002 Sb., zákonem č. 222/2003 Sb., zákonem č. 436/2004 Sb., zákonem č. 501/2004 Sb., zákonem č. 539/2004 Sb., zákonem č. 559/2004 Sb., zákonem č. 428/2005 Sb., zákonem č. 444/2005 Sb., zákonem č. 112/2006 Sb., zákonem č. 136/2006 Sb., zákonem č. 161/2006 Sb., zákonem č. 165/2006 Sb., zákonem č. 230/2006 Sb., zákonem č. 170/2007 Sb. a zákonem č. 379/2007 Sb.)

(Stanovisko legislativní rady, 2010) V prosinci 2010 podepsal prezident Václav Klaus další novelu zákona o pobytu cizinců. V účinnost vstoupila v lednu 2011. Výraznou změnou je převod agendy dlouhodobých pobytů a dlouhodobých víz z cizinecké policie na Ministerstvo vnitra. Cizinecká policie nyní působí na MV jako správní orgán. Hlavní novinky, které novela přinesla, se týkají oblastí vízového řízení, podmínek žádostí o dlouhodobý a trvalý pobyt a jiné. (MV, novela zákona) V současné době se připravuje i nová podoba zákona o pobytu cizinců.

Změnu v přístupu k migraci lze v ČR spatřovat zejména v roce 2003, kdy byly přijaté první **Zásady vlády v oblasti migrace**[9]. Zásady vlády v oblasti migrace se skládají ze šesti bodů. V těchto bodech je formulována zásada o řídící roli státu v oblasti migrace, s ohledem na členství v EU (1). Dále je v zásadách vyjádřená důležitost spolupráce státních orgánů se samosprávou (2), zapojení nestátních neziskových organizací a organizací občanské společnosti (5). Mezi další zásady patří boj proti nelegální migraci (3) a podpora pro stát přínosné migrace (4), přičemž tuto „přínosnou migraci" nijak zásady nedefinují. Posledním bodem je spolupráce na světové úrovni na řešení humanitárních krizí (6). (Zásady migrace, 2003) Baršová a Barša tyto zásady charakterizují jako "*kusé a příliš obecné*," nicméně podle nich dochází k důležité změně, kdy se proti minulým postupům od konkrétního k obecnému, mělo po přijetí zásad postupovat od obecného ke konkrétnímu (Baršová, Barša, 2005a: 225)

Jako **imigrační politiky** v ČR lze chápat dvě politiky. První byla politika návratové migrace lidí, kteří opustili Československo za komunismu. Druhým byl projekt MPSV pod názvem Aktivní výběr zahraničních pracovníků, schválený v roce 2002. (Baršová, Barša, 2005a) Projekt probíhal do konce roku 2010, kdy byl pozastaven. Za trochu zvláštní považuji, že na první pohled vypadají internetové stránky projektu tak, jako kdyby bylo podávání žádostí pořád aktuální, teprve při podrobném přezkoumání stránky vyplyne najevo, že tomu tak již není.[10] Pilotní fáze projektu proběhla v letech 2003-2008 a byla realizována MPSV v spolupráci s Ministerstvem zahraničí a Ministerstvem vnitra. Vybraný kvalifikovaný pracovníci mohli po zkrácené době (1,5 nebo 2,5 let) získat v ČR trvalý pobyt. Od roku 2008 schválila vláda pokračování projektu. Do projektu od jeho

[9] Usnesení vlády České republiky č. 55 z 13. ledna 2003
[10] Tato skutečnost je aktuální ke dni 22.4.2011

počátku k 30. srpnu 2010 vstoupilo 1806 účastníků, plus přibližně 1700 rodinných příslušníků. (Výběr zahraničních pracovníků)

Rabušic v článku z roku 2005 popisuje, že Česká republika stojí před rozhodnutím, jakým způsobem nastavit svou imigrační politiku. Toto rozhodnutí je ovlivňováno vnějšími tlaky, mezi které zařazuje anti-imigrační klima v Evropě, tlak na imigrační až asimilační prvky v imigrantských politikách v Evropě, anti-imigrační klima českého veřejného mínění a pro imigrační snahu české vlády. Podle Rabušice, pokud chce vláda řešit problém ubývání obyvatelstva imigrací, je potřeba vést aktivní imigrační politiku a zabezpečit opatření urychlující integraci cizinců. Podle něj by k tomu účelu měly sloužit kupříkladu bezplatné kurzy češtiny a sociální bydlení. (Rabušic, 2005) Z Rabušicových tlaků spatřují všechny jako víceméně aktuální, tu poslední však v omezené míře. Pod vlivem světové finanční krize, kdy došlo ke ztrátě pracovních míst u velkého počtu českých občanů, vláda poněkud zmírnila pro imigrační snahy. Naopak, došlo k dalšímu zpřísnění některých aspektů týkajících se života cizinců v ČR, jako je kupříkladu zpřísnění podmínek pro podnikání, anebo skutečnost, že úřady práce musí nejprve nabídnout volné místo českým občanům a mnohá podobná opatření. Bezplatné kurzy češtiny, jak Rabušic navrhuje, existují jako garantované zatím pouze pro azylanty a pro děti občanů EU studujících na českých školách. Mnohé jazykové kurzy jsou organizovány neziskovými organizacemi, ty ale nemají zabezpečenou kontinuitu, neboť jsou financovány obvykle z evropských nebo ministerských grantů a jiných nestálých příspěvků. Rabušicův požadavek na sociální bydlení pro cizince (opět existuje pro azylanty) v současné době, kdy vláda škrtá státní výdaje a sociální dávky, je z mého pohledu zatím nerealizovatelný.

3.5 Integrační politiky

Co se týče **integračních politik** v ČR, podle Baršové a Baršu se u *„vzniku integrační politiky setkaly tři rozhodující okolnosti. První byla zřejmá vnitřní potřeba, druhou ochota ministerstva vnitra začít se otázkami integrace zabývat a třetí iniciační role Rady Evropy.“* Rada Evropy při tvorbě politik ovlivnila slovník dokumentů, ideovou výbavu a byla jakýmsi „katalyzátorem“ příprav integračních politik. (Barša, Baršová 2005b:58.)

Integrační politiky České republiky hodnotí MIPEX (Migrant Integration Policy Index), která je srovnávací studií integračních politik. Aktuálně vyšla v roce 2010 studie MIPEX III. Tato nejnovější studie srovnává politiky ve všech zemích Evropské unie plus v

Norsku, Švýcarsku, Kanadě a Spojených státech. Na vytvoření představy, jaké možnosti dávají vládní politiky migrantům, aby mohli participovat na životě společnosti, používá 148 indikátorů politik. Tato studie nehodnotí reální stav a aplikace v praxi, ale hodnotí samotné integrační politiky. Podle MIPEX**,** i v době ekonomické krize zůstává ČR důležitou imigrační zemí. Oproti minulé studii z roku 2007 si Česká republika zlepšila hodnocení o 4 body, celkové hodnocení je 46. Studie konstatuje, že programy dobrovolných návratů se ukázaly jako neefektivní, jelikož většina migrantů nechce z republiky odejít. Nejlepší hodnocení mají politiky týkající se možnosti znovu sjednocování rodin a přístupu na trh práce pro cizince. Za nejhorší politiky v ČR jsou považovány ty, které se týkají politické participace migrantů. Studie konstatuje, že v mnohých zemích vede zvyšování migrace k lepším politickým možnostem pro příchozí, co se ale v České republice neděje. Studie dále kritizuje kupříkladu délku a náročnost získání státního občanství. (MIPEX, 2010)

Koncepce integrace

Pro integrační politiky mají stěžejný význam **Koncepce integrace cizinců.** V roce 2011 byla přijatá již třetí pod názvem Společné soužití. Každý rok probíhá realizace Koncepce na základě schvalovaného usnesení vlády a zpráva o realizaci Koncepce integrace cizinců je každoročně předkládána vládě. Integrace cizinců nemá zatím v ČR svůj vlastní právní předpis, koncepce je realizovaná na „*nelegislativním základě*“ (Koncepce 2006:8)

V letech 2000-2003 zajišťovalo realizaci Koncepce integrace cizinců Ministerstvo Vnitra, od roku 2004 převzalo agendu Ministerstvo práce, sociálních věcí a rodiny. Přechod byl odůvodněn tím, že „*problematiku integrace cizinců je třeba řešit zejména s důrazem na sociální aspekty tohoto procesu*.“ (Aktualizovaná koncepce, 2006:6) Od srpna 2008 přebralo pod svou kompetenci přípravu a realizaci Koncepce integrace cizinců opětovně MV od MPSV. Přesun agendy z MPSV na MV byl tentokrát odůvodněn snahou o „*zpětné propojení imigrační a integrační politiky*“ (Koncepce, 2009:3) Pro přípravu a realizaci politiky vlády v oblasti integrace cizinců jsou jako poradní orgán ustanoveny komise. Pod agendou MPSV to byla Komise ministra práce a sociálních věcí pro integraci cizinců a pod agendou MV Komise ministra vnitra pro integraci cizinců. Tyto komise

zapojují představitele ministerstev, neziskových organizací, akademické obce, samosprávy apod.

První Koncepce integrace cizinců v České republice byla přijatá v roce 2000[11]. Pod koordinaci Ministerstva vnitra. V následujících letech po přijetí Koncepce byly každoročně vypracované hodnotící zprávy o realizaci Koncepce a stanoven postup na následující rok, spolu s definováním úkolů pro jednotlivé zainteresované subjekty. Příprava a realizace Koncepce integrace má sledovat a dodržovat **Zásady koncepce integrace cizinců** [12] přijaté v roce 199, které pozůstávají z 15 bodů. V těchto Zásadách se stanovuje nutnost chápat skupiny cizinců jako rovnocennou součást společnosti, která má mít stejné příležitosti a má se k ní přistupovat stejně, jako k většinové společnosti. Podle Zásad je integrace komplexním jevem, který je součástí migrace. Vláda má mít pozitivní přístup k integraci cizinců a nést odpovědnost za vytvoření podmínek, které umožní participaci cizinců na životě společnosti a umožní jim zachovávat jejich kulturní a náboženskou identitu. Dále je úkolem vlády legislativně zabezpečit a chránit lidské, politické, kulturní, hospodářské a sociální práva legálních migrantů. Očekává se od ní aktivní přístup při odstraňování diskriminace, umožnění rozvoje imigračních komunit a posilnění sounáležitosti s domácím obyvatelstvem. Vztahy mezi domácím obyvatelstvem a imigranty zahrnují všechny typy vzájemných vztahů. V Zásadách se od vlády očekává také vytvoření podmínek a aktivní podpora integrace, co zahrnuje i zajištění spoluúčasti místní úrovně. Samospráva se má na integraci podílet za finanční podpory státu. Jako důležitá je v Zásadách akcentována i spolupráce vlády s jinými organizacemi a podpora neziskových organizací, kterým má vytvořit podmínky pro aktivní participaci na integraci cizinců. Mezi další body zásad patří podpora reálného mediálního obrazu o vztazích mezi komunitami. Zásady stanovují jako koordinátora Koncepce Ministerstvo vnitra v spolupráci s příslušnými rezorty, NNO a samosprávou, a určují financování koncepce ze státního rozpočtu. (Zásady, 1999)

Po schválení Zásad zadalo MV podněty k realizaci projektů zaměřených zejména na informovanost veřejnosti o problematice integrace a aktivitách vlády v této oblasti a studií cizineckých komunit ve snaze zmapovat jejich sociální a pobytové podmínky, průběh a překážky integrace. (Koncepce, 2000)

[11] Usnesení vlády ČR ze dne 11. prosince 2000 č. 126611 o realizaci Zásad koncepce integrace cizinců na území České republiky a o návrhu Koncepce integrace cizinců na území ČR

[12] Usnesení vlády České republiky ze dne 7. července 1999 č. 689+ 2P

Mezi **hlavní cíle** Koncepce integrace patří přiblížení postavení cizinců (dlouhodobě a legálně usazených v ČR) českým občanům, ochrana jejich prav a svobod, rovný přístup a příležitosti, usměrnění procesu integrace, vytvoření vhodných podmínek pro integraci cizinců, a podmínek pro realizaci Zásad koncepce integrace, podpora boje proti nelegální migraci. (Koncepce, 2000)

Koncepce integrace stanovila **čtyři klíčová opatření,** které jsou hlavními prioritami koncepce:

- *Vzájemné vztahy cizinců a majoritní společnosti* je potřeba zlepšovat, prostřednictvím interkulturního dialogu integrovat příchozí, zabránit sociálnímu vyloučení a konfliktům s většinovou společností
- *Znalost češtiny* je klíčový předpoklad pro zapojení se cizince do běžného života společnosti. V ČR není v současnosti zajištěna bezplatná výuka češtiny pro dospělé ani pro žáky-cizince ze třetích zemí.
- *Orientace cizince ve společnosti* má být zajišťována zejména kurzy sociokulturní orientace pro cizince (v nejnovější koncepci jsou nazývány adaptačně-integračními kurzy) s cílem obeznámit příchozí s poměry i hodnoty majoritní společnosti
- *Ekonomická soběstačnost cizinců*, které mají pomoct opatření cílená na zajištění přístupu cizinců na trh práce

(Koncepce, 2009 a Koncepce Společné soužití, 2011)

Nejnovější koncepce definuje jako prioritu do dalších období posílení informovanosti cizinců. To má být založené na aktivním vyhledávání cílové skupiny, zejména prostřednictvím streetworku. (Koncepce společné soužití, 2011)

Jako **předpoklady úspěšné realizace Koncepce** integrace jsou definovány:

- ucelená strategie migrační politiky „*Migrace a integrace jsou navzájem těsně spjaté oblasti, úspěšné řešení jedné oblasti podmiňuje úspěšnost oblasti druhé.“* (Koncepce 2006:12)
- personální zajištění realizace koncepce v zapojených ministerstvech
- finanční zajištění (Koncepce, 2006)

Za **principy politiky integrace cizinců jsou stanoveny:**

- praktické spolupráce všech, kdo mohou přispět k úspěšnému průběhu integrace;
- zvyšování informovanosti všech aktérů v procesu integrace;
- efektivita integračních opatření i vynaložených finančních prostředků;
- jasné a uchopitelné výsledky všech integračních aktivit;
- používání nových nástrojů - přímá spolupráce s obcemi, podpora nově vzniklých Integračních Center
- podpora rozvoje občanské společnosti – zejména pak v regionech v souvislosti s vytvářením regionálních Integračních center (nový bod od roku 2010) (Koncepce,2001,2006, 2010)

Cílová skupina koncepce integrace se vyvíjela. V první koncepci byla definována jako skupina všech legálně usazený cizinců, kteří jsou v republice alespoň rok a mají uděleny pobyt, nebo se zde zdržují na dlouhodobé vízum, anebo mají status azylanta. Druhá Koncepce také ponechala délku pobytu na dobu jednoho roku a azylanty, ze skupiny však vypustila občany EU. Třetí, zatím poslední koncepce, odstraňuje podmínku délky pobytu v přístupu k opatřením a rozděluje typy opatření pro jednotlivé skupiny právě podle toho, jak jsou v republice dlouhou. Zaměřuje se i na nové příchozí a do skupiny opětovně zahrnuje také občany EU, vypouští však azylanty, kterým jsou věnované speciální integrační opatření. **Majoritní společnost** je také cílovou skupinou koncepce. Opatření cílené směrem k majoritě by měly podle koncepce být zaměřené na zvyšování informovanosti veřejnosti o cizincích žijících v ČR a upevňování dobrých vztahů mezi cizinci a většinovou společností. Je definovaná také potřeba věnovat pozornost interkulturnímu vzdělávání a multikulturní výchově ve vzdělávacím procesu. K tomu je potřeba připravit pedagogické pracovníky a zvyšovat kompetence pracovníků veřejné správy, kteří přicházejí s cizinci do kontaktu. Vzhledem k veřejnosti stanovuje koncepce, aby byl zajištěn objektivní obraz cizinců v médiích a informovanost o nich. Do informování o integraci cizinců se mají zapojit i školy. (Koncepce Společné soužití, 2011)

Koncepce stanovuje, že je potřeba povzbuzovat realizaci aktivit, které směrují k vytvoření sociálních sítí příchozích cizinců. Poukazuje na potenciál NNO v oblastech zvyšování informovanosti veřejnosti a v upevňování dobrých vztahů mezi hostitelskou společností a příchozími, co má být zohledňováno v dotačních programech. (Koncepce, 2006)

Koncepce integrace je **financována** podle usnesení vlády, které je schvalováno každoročně. Vláda rozděluje finance mezi ministerstva a Český statistický úřad. Finance jsou využívány ve velké míře na podporu projektů NNO v dotačních programech. I když je jednoleté financování pro NNO nevyhovující z důvodu nestability finančních zdrojů, není připravovaná změna na víceleté financování. Taková změna je považována za problematickou a administrativně náročnou. (Koncepce 2006)

Na financování koncepce se státem stanovená částka mezi lety 2001 -2010 pohybovala v rozmezí 20-25 mil.

Tři koncepce integrace

V usnesení vlády, kterým byla přijatá **první koncepce,** byly definovány překážky bránící tvorbě systematické politiky integrace cizinců. Mezi ně patří omezené a nevyužité možnosti, nedostatečné zkušenosti ministerstev, státní správy i samosprávy a NNO k tomu, aby zahrnuly Zásady koncepce integrace do svých činností a plánů a připravily potřebná opatření. Cílem první koncepce bylo začít se systematickou integrační politiku a směrovat k sjednocení dílčích politik zainteresovaných ministerstev. Byla připravovaná s plánem vytvořit funkční systém opatření v oblasti integrace cizinců a postupně harmonizovat zákony týkající se cizinců s právními předpisy EU. Koncepce stanovuje úkoly jednotlivým subjektům i vládě. Podle ní je důležité vytvořit právní podmínky pro systémové a standardizované řešení integrace cizinců tak, aby byl minimalizován (odstraněn) spontánní průběhu integrace a pasivní postoje úřadů. Za klíčové považuje podporu a zapojení NNO a realizaci výzkumu situace migrantů v ČR. Koncepce analyzuje problémy spojené s integrací cizinců, ze kterých vyplynulo, že v České republice se nesetkáváme s cílenou diskriminací legálně usazených cizinců, ale přesto zde dochází k situacím, které nejsou v souladu se Zásadami koncepce integrace cizinců. Nedostatky byly odhalené zejména v rovném přístupu a příležitostech, nedostatečnému přístupu cizinců k zdravotní péči, bydlení a sociálnímu zabezpečení. Jako další nedostatek byly definovány chybějící integrační politiky některých ministerstev a vyslovena potřeba decentralizace při realizaci koncepce integrace. (Koncepce, 2000)

V roce 2004[13] byl stanoven postup při realizace Koncepce integrace v souvislosti se vstupem ČR do Evropské unie. Zde je důležitý zejména převod kompetencí týkající se koordinace Koncepce, která přešla z MV na MPSV. (Koncepce, 2004) V následujících letech byl vždy zpracován a vládou schválen materiál hodnotící vývoj Koncepce v daném roce a stanovující postup a úlohy pro další období.

Druhá, aktualizovaná Koncepce integrace cizinců byla přijata v roce 2006[14]. Vypracování této aktualizované koncepce koordinovalo MPSV. Aktualizovaná koncepce si kladla za cíl vytvořit ucelený a dlouhodobý rámec integrační politiky, který má sloužit jako návod pro všechny zainteresované aktéry (kraje, obce, NNO, cizince, zaměstnavatele, odbory). Tato koncepce významně změnila dosavadní nastavení politiky vlády v oblasti integrace cizinců. Za nedostatek předchozí koncepce byla považována skutečnost, že byla zaměřená pouze na právní aspekty, přičemž sociální aspekty integrace neřešila. V tomto bodě je patrný přechod agendy z MV na MPSV. Podle aktualizované koncepce nelze vystačit s metodou mainstreamingu, podle které byla koncepce realizována od svého vzniku. Metoda mainstreamingu znamená, že jsou při tvorbě politik a legislativy brány v potaz dopady na integraci cizinců. Tato metoda zůstává platná, není však považována za dostačující. Aktualizovaná koncepce proti Zásadám integrace klade podle větší důraz na snahu a odpovědnost jednotlivců a jejich začlenění do společnosti. Zatímco dosavadní Koncepce byla založena na více materiálech schválených vládou, cílem aktualizované koncepce je vytvořit jednotný a přehledný rámec, kterým vymezí účel a priority politiky integrace a bude sloužit pro zainteresované subjekty jako návod. Stanovuje komplexní návrh dlouhodobých legislativních a praktických opatření.

Opatření v Koncepci se dělí do dvou skupin na cílená specifická opatření a podpůrná opatření.

- Cílená specifická opatření jsou jádrem koncepce a jejich účelem je naplnit klíčové předpoklady integrace (znalost češtiny, ekonomická soběstačnost, orientace ve společnosti a vztahy s majoritou). Patří mezi ně jak legislativní i nelegislativní opatření, které mají „*eliminovat znevýhodnění plynoucí ze skutečnosti, že dotčená osoba je cizincem*“ (Koncepce 2006:17)

[13] Usnesení vlády České republiky č. 126 ze dne 11. února 2004
[14] Usnesení vlády České republiky č. 126 ze dne 8. února 2006

- Za podpůrná opatření jsou považovány mainstreamingové opatření a postupy, čili ty, které zohledňující dopady existujících opatření na integraci, bez ohledu na to, jestli přímo souvisí s migrací (tzn., že zde patří kupříkladu i přístup k zdravotnímu pojištění a podobně). Za hlavní zásady, ze kterých je potřeba vycházet, patří právní jistoty, spravedlivý přístup a narůstání práv (rozsah práv se má odvíjet od délky pobytu na území).

Aktuálně byla v roce 2011[15], tedy znovu po pěti letech, přijatá **třetí** koncepce integrace pod názvem **Společné soužití**. Tato koncepce stanovuje změnu v předkládání Zprávy o realizaci. Nově je rozdělen materiál na dvě části. Část s názvem „Postup v oblasti politiky integrace" bude určovat úkoly na následující rok a část, která vyhodnocuje politiky integrace, bude součástí „Zprávy o migraci a integraci"(Koncepce společné soužití, 2011)

Usnesení, ve kterém byla přijatá koncepce, obsahuje tři kapitoly: *Analýza aktuální situace v oblasti integrace cizinců, Aktualizovaná Koncepce integrace cizinců – Společné soužití* (definuje postup ČR v integraci cizinců) a *Postup při realizaci aktualizované Koncepce integrace cizinců v roce 2011.* Záměrem nejnovější koncepce je definovat postup ČR při integraci cizinců tak, aby byl zohledněn vývoj a nové potřeby a trendy v dané oblasti. Cíle integrační politiky mají směrovat k samostatnosti a soběstačnosti cizinců a zároveň k otevřenosti majoritní společnosti a její vstřícnosti. Nová koncepce dává naději, že nová právní úprava cizineckého zákona se bude snažit o větší transparentnost a přehlednost pobytu a zjednodušení podmínek k jeho získání.

3.6 Integrace na lokální úrovni

„*Pokud má být politika integrace efektivní, je nezbytné ji přenést na regionální a lokální úroveň*". (Dluhošová, 2010[16])

V České republice zatím chybí regionální integrační politiky. Podle poslední koncepce integrace si většina zastupitelů českých magistrátů „*nejsou dostatečně vědomy nutnosti reflektovat přítomnost cizinců ve městě a předcházet potencionálním problémům*." (Koncepce Společné soužití, 2011:15) I když se v zásadách integrace počítá s aktivní rolí

[15] Usnesením vlády České republiky ze dne 9. února 2011 č. 99
[16] *Ministerstvo vnitra ČR, odbor azylové a migrační politiky, odd. Koncepcí a analýz - integrace*

samosprávných celků při integrací cizinců, není tato povinnost zákonem stanovena pro kraje ani obce a nejsou vymezené kompetence jednotlivých subjektů (Koncepce, 2008) V roce 2001 byly ve všech okresech a v některých městech zřízeny okresní poradní orgány pro otázky integrace cizinců. Jejich náplní byl monitoring a analýza situace cizinců a potřeb regionů ve vztahu k integraci cizinců. I když byly s reformou veřejné správy zrušené, V některých městech a krajích, například v Praze a Brně, tyto poradní orgány zůstaly. (Koncepce, 2005) V současné době mají všechny kraje krajského koordinátora, který je pověřen se zabývat integraci cizinců. Reálně však mají tyto koordinátoři na starost mnoho jiných agend a nemají prostor ani kompetence, se dostatečně věnovat koordinování integraci cizinců na krajské úrovni. (Koncepce Společné soužití, 2011) V koncepci Společné soužití je jako úkol stanoveno zahájení jednání s kraji a obci o převzetí části finanční odpovědnosti za integraci cizinců na regionální a lokální úrovni. Obce a kraje by se měly zabývat jak cílovou skupinou Koncepce integrace, tj. cizinci z třetích zemí, ale také i ostatními skupinami jako jsou azylanti a žadatelé o mezinárodní ochranu.

K zapojení regionální a lokální úrovně mají přispět Centra na podporu integrace, které jsou považovány za „*důležitý nástroj integrace cizinců v regionech*“ (Koncepce Společné soužití, 2011:16). Jak už bylo zmíněno, nelze obecně říct, že by Centra splnila svůj cíl decentralizace. Kromě Centra v Ústeckém kraji, jehož realizátorem je Poradna pro integraci a v Jihomoravském kraji, kde je realizátor kraj spolu s dalšími partnery, zůstávají ostatní centra pod Správou uprchlických zařízení. Takže i když mají centra pobočky v jednotlivých krajích a dá se předpokládat lepší dostupnost některých služeb pro cizince, zůstává u centrálního řízení spadajícího pod MV, čímž druhotně dochází/bude docházet k tomu, že prostředky z evropských dotací budou víc kumulovány v rukou SÚZ a neziskovým organizacím stěží přístup k těmto zdrojům. Od CPIV očekávali aktéři na lokální úrovni spíš koordinaci aktivit ostatních aktérů, organizování setkání, zprostředkování výměny informací a ne vytvoření konkurenčního prostředí ostatním organizacím, které již v daných krajích poskytují cizincům služby poradenství. (Kadlečíková, 2011)

Co se týče dalších snah přiblížit a realizovat integraci na úrovni obcí a krajů, v roce 2009 se v Plzni uskutečnila pod patronátem Ministerstva vnitra první konference na území ČR k integraci na lokální úrovni pod názvem *Konference statutárních měst řešících integraci cizinců na úrovni samospráv*. Druhý ročník celostátní konference, která se konala v Pardubicích, nesl název *Aktuální výzvy v oblasti integrace cizinců*. (Sborník, 2010)

Za integraci na lokální úrovni mají zajišťovat také tzv. emergentní projekty. Ty jsou realizovány na zvládnutí kritické situace prostřednictvím zavedení integračních opatření komplexního rázu v městech, kde se vyskytly problémy způsobené náhlým nárůstem cizinců, propouštěním zahraničních zaměstnanců, kde se vyskytlo napětí mezi majoritou a cizinci nebo vznikly uzavřené komunity. Projekty koordinují magistráty s finanční podporou MV, můžou zapojit i neziskové organizace a jiné subjekty. (MV, Integrace).

Kraje a obce se zapojují do procesu integrace na lokální úrovni i prostřednictvím dotačních řízení.

4. Vybrané aspekty týkající se migrace v Slovenské republice

4.1 Historie migrace na Slovensku

Po pádu komunistického režimu se Slovensko, stejně jako Česká republika, začalo proměňovat na imigrační zemi. Po otevření vnějších hranic převládala nejprve reemigrace způsobena majetkovými restitucemi (Vaňo,2001), po rozdělení Československa zas převažovala vzájemná migrace. V roce 1993 tvořili občané ČR 80% přistěhovaných. I když migrační výměna mezi SR a ČR poklesla, zůstává dodnes nadstandardní. (Vaňo, 2003) Od vzniku samostatného státu je saldo migrace na Slovensku pozitivní, i když kolísavé. Po vstupu do EU je zřejmý nárůst migrace. (Divinský, 2005) Do roku 2002 bylo 80-90% přistěhovalců z Evropy. Po roce 2002 se podíl snižuje, přicházejí cizinci z Asie, Ameriky. Z Evropy přichází na Slovensko nejvíc lidí z jihovýchodní a střední části. Přicházejí imigranti z Ukrajiny, Ruska, Rumunska, Srbska a Černé Hory, Polska, Makedonie a Maďarska. Z tehdejších členských států EU se na Slovensko stěhovali zejména Němci, Rakušané, Briti, Francouzi, Italové, jejichž nárůst začal zejména po roce 2004, čili vstupu SR do unie. (Divinský, 2005)

Nejenom, že se po vstupu do EU zvýšil počet příchozích migrantů, bylo také nutné vykonat řadu legislativních změn a úprav, které musela respektovat evropské nařízení. Vstupem se zároveň, stejně jako i v České republice, otevřela možnost získávat finanční prostředky ze zdrojů Evropské unie.

4.2 Aktuální situace

Slovensko patří k státům s nejmenším počtem cizinců v rámci EU. Podíl cizinců tvoří něco málo přes 1% celkové populace. (Eurostat, 2009) Ke konci roku 2009 bylo

podle údajů Slovenského štatistického úrad v SR registrováno 62882 cizinců, počet obyvatel Slovenska je 5,4 milionů. (SŠÚ, cudzinci) Z jednoho procenta cizinců je pouze 0,4% z nečlenských států EU I tak od roku 2004 na Slovensku počtu cizinců narůstá. Na rozdíl od ČR nebyl zaznamenán v období ekonomické krize pokles, naopak, od vstupu do Evropské unie počet cizinců zatím každým rokem vrostl, jak je vidět v následujícím grafu (viz. Graf.2).

Graf č.2: Vývoj počtu cizinců na Slovensku

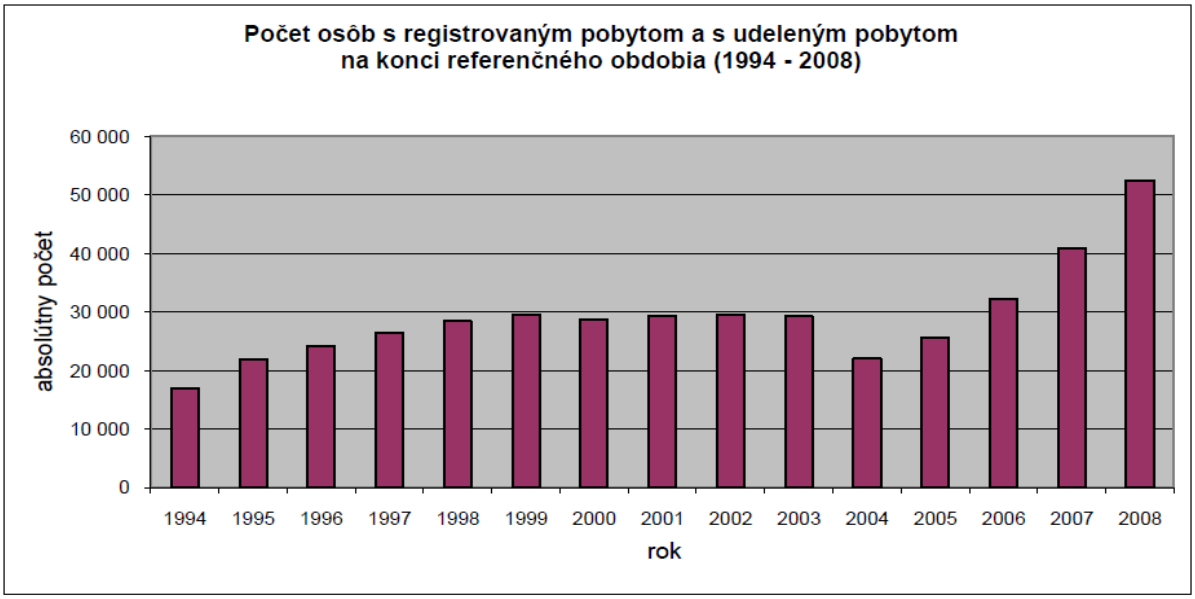

Zdroj: SŠÚ, 2009, http://portal.statistics.sk/files/Sekcie/sek_600/Demografia/Migracia/publikacie/zahranicne-stahovanie-cudzinci-sr_2008.pdf

Dlouhodobě přichází na Slovensko z členských států EU nejvíce migrantů z České republiky, v roce 2009 to bylo 8346 Čechů, následně z Polska (5369), Maďarska (4602), Německa (4038) a Rakouska (2064). (Katerinková,2009) Z cizinců ze třetích zemí, kteří žijí na Slovensku, jsou nejvíc zastoupeni občané Ukrajiny, v roce 2010 jich bylo legálně přihlášených k pobytu 5786, Srbska (2894 osob), Vietnamu (2032 osob), Ruské federace (1942), Číny (1792), Korejské republiky (1592), Černé hory (932), USA (843), Makedonie (455), Chorvatska (414). Nejvíc cizinců z třetích zemí žije v Bratislavském kraji, k 31.12.2010 zde mělo povolený pobyt 8960 osob, druhé místo má druhé největší město a

jeho okolí, tedy Košický kraj (3417), v Prešovském kraji bylo nahlášeno 2349 cizinců z třetích zemí a v Trnavském 2044. (MV, ÚHCP, 2010)

Jak již bylo řečeno, po vstupu Slovenska do Evropské unie v roce 2004, se začíná na Slovensku zvyšovat počet příchozích cizinců do země. Podle Divinského vstup do EU přinesl zejména nárůst počtu cizinců ze zemí Evropského hospodářského prostoru, kteří se na Slovensku uplatňují jako vysoce kvalifikovaná pracovní síla a mají dle zákona zvýhodněný právní status. (Divinský, 2007) Skutečnost, že Slovensko má ve srovnání s ostatními zeměmi unie pouze malý počet cizinců, vysvětluje Divinský jednak tím, že je to malá a ekonomicky slabší země a málo známý stát v středoevropském regionu. Za další důvod považuje skutečnost, že na Slovensku zatím nevznikly, až na výjimky, silné etablované cizinecké komunity, které by mohly být příchozím krajanům nápomocné. Jako další faktor zmiňuje také neochotu státních orgánů udělovat cizincům z méně rozvinutých zemí povolení na pobyt a práci (Divinský, 2005)

4.3 Veřejné instituce, které se zabývají migrační a integrační tématikou

Podobně jako v České republice, jsou kompetence v této oblasti rozdělení mezi vícero rezortů. Ústředním orgánem pro oblast pobytů cizinců je i na Slovensku **Ministerstvo vnútra Slovenskej republiky**. Agenda cizinců spadá zejména pod kompetence *Migračného úradu MVSR* a *Úradu hraničnej cudzineckej polície MV SR. **Migračný úrad Ministerstva vnútra SR*** rozhoduje o udělení/neudělení mezinárodní ochrany a poskytnutí doplňkové ochrany, zabezpečuje starostlivost pro osoby vyžadující formu mezinárodní ochrany, má v kompetenci integraci azylantů a osob s doplňkovou ochranou, podílí se na tvorbě migrační politiky státu, spolupracuje s UNHCR a s neziskovými organizacemi, vydává statistiky azylové problematiky na Slovensku. Úrad hraničnej a cudzineckej polície MV SR patřil do roku 2007 pod Prezídium Policajného zboru SR, v červenci 2007 se zařadil pod MVSR. Úřad řídí organizační složky, které zabezpečují ochranu hranic, v jeho kompetenci je boj proti nelegální migraci, povolování pobytu, vyhošťování, vízové povinnosti. (Ministerstvo vnútra, 2011)

Ministerstvo práce, sociálních věcí a rodiny je dalším stěžejným ministerstvem působícím v oblasti migrace a zejména integrace. MPSVR upravuje v rámci právních předpisů zaměstnávání cizinců na Slovensku včetně podmínek udělení povolení na zaměstnání a sociální starostlivost. V rámci Sekce mezinárodních vztahů MPSV SR vznikl v roce 2007 *Odbor migrácie a integrácie cudzincov (OMIC),* který koordinoval přípravu

Koncepcie integrácie cudzincov v Slovenskej republike. Po jeho zrušení v roce 2010 byly kompetence přerozděleny mezi Odbor záležitostí EÚ a Odbor medzinárodnej spolupráce a integrácie cudzincov MPSVR SR. V roce 2007 byla při MPSVR SR zřízená *Medzirezortná komisia pre oblasť pracovnej migrácie a integrácie cudzincov MEKOMIC,* která je koordinačním orgánem pro realizaci úloh v oblasti migrační a integrační politiky. Členy MECOMIC jsou představitelé ministerstev, IOM, UNHCR, a NNO. Pod gescí této komise fungují pracovní podskupiny pro otázky legislativy a pobytu, zaměstnanosti, zdravotnictví a sociálního zabezpečení, bydlení a vzdělávání. Od roku 2009 existuje *Riadiaci výbor pre migráciu a integráciu cudzincov*, který má zabezpečovat a koordinovat plnění úkolů vyplývajících z Koncepce migrační politiky a je zodpovědný za implementaci Koncepce integrace včetně koordinace jednotlivých ministerstev při realizaci aktivit souvisejících s integrací cizinců. Výbor je složen ze stálých členů zainteresovaných ministerstev a veřejných institucí a ad hoc členů včetně mimovládních a mezinárodních institucí (Guličová, Bargerová 2010)

Ministerstvo zahraničných vecí SR má vymezenou působnost v udělování víz a povolení k pobytu prostřednictvím konzulátů a velvyslanectví. Asistuje při dobrovolných návratech a vyhosťování. (MZV SK, 2011)

Mezi další státní instituce, které mají souvislost s cizineckou problematikou, patří Ministerstvo školstva, Ministerstvo zdravotnictva, Štatistický úrad Slovenskej republiky, který připravuje a zveřejňuje oficiální statistiky a klasifikace o migraci. Oddelenia cudzineckej polície mají pravomoc rozhodovat o udělování povolení na pobyt.

4.4 Migrační politiky

Pobyt cizinců na Slovensku upravuje Zákon č. 48/2002 Z.Z. o pobyte cudzincov.[17] Slovenský „cizinecký zákon" má podobnou slabinu jako český, tzn. jeho nepřehlednost je způsobená neustálými novelizacemi.[18] Naposled byl zákon novelizován v roce 2010, cílem novely byla transpozice předpisů EU. Změny se týkaly zejména udělování pobytů, víz, vyhošťování a zajišťování cizinců. V letošním roce je v parlamentu předložená další novela zákona o pobytu cizinců, která má kupříkladu zjednodušit administrativu pro

[17] Zákon č. 48/2002 Z.Z. o pobyte cudzincov a o zmene a doplnení niektorých zákonov v znení najnovších predpisov

[18] Zmena:408/2002, Zmena:480/2002 Z. z. Zmena:606/2003 Z. z. Zmena:558/2005 Z. z., Zmena:606/2003 Z. z., Zmena:69/2005 Z. zZmena:558/2005 Zmena:693/2006 Z. z. Zmena:474/2005 Z. z. Zmena:693/2006 Z. z. 2007 Zmena:693/2006 Z. z. s Zmena:342/2007 Z. z. Zmena:693/2006 Z. Zmena:342/2007 Z. z. Zmena:342/2007 Z. z. Zmena:643/2007 Z. z. Zmena:233/2008 Z. z. s

ubytovatele cizinců, kteří nemají na Slovensku vízovou povinnost a také zjednodušit podmínky pro podnikání cizinců. (Novela zákona o pobyte cudzincov)

Podobně jako i v ČR je i na Slovensku připravovaná i podoba nového zákona. Tento návrh je kritizován neziskovou organizací CVEK jako ještě více restriktivní. „Předkládaná právní úprava je navrhnutá tak, že se snaží eliminovat imigraci a ne ji manažovat. Navrhovaný zákon používá pojmy a formulace, které upevňují vnímání cizinců jako hrozby pro společnost a prakticky úplně eliminují chápání migrace jako přínosu pro krajinu.“ (CVEK, Celková pripomienka, 2011:1)

Trvalý pobyt na Slovensku se vydává nejprve pouze na tři roky, pak na neomezený čas. Slovenské občanství můžou cizinci získat až po 8letech nepřetržitého trvalého pobytu. Délka čekání na občanství patří mezi nejdelší v Evropě. Cesta k slovenskému občanství je díky novelám z roku 2005 a 2007 ještě složitější než v minulosti, méně než před ní založena na právu a faktech. Žadatelé musí splnit subjektivní a restriktivní podmínky, musí prokázat znalost slovenského jazyka, přičemž není stanovena úroveň znalosti. Není stanovená ani žádná jasná a čitelná strategie udělování občanství do budoucna, zejména pro občany třetích zemí. (Divinský, 2009)

Na Slovensku byl po rozdělení republiky zřízen již zmiňovaný Migrační úřad MVSR. Tento úřad vypracoval ***Zásady migračnej politiky*** Slovenskej republiky,[19] které pozůstávají z 10 ustanovení. Zásady byly jediným dokumentem určujícím migrační politiku SR až do roku 2005, kdy byla přijatá koncepce migrační politiky[20].

Podle Divinského reflektovaly Zásady migrační politiky „*objektivní realitu v daném čase a metody implementace migrační politiky SR v praxi byly odvozené přímo z nich*.“ (Divinský, s.d.:2) V Zásadách, které dodnes zůstávají základním dokumentem, který určuje směrování migrační politiky SR, je důraz kladen hlavně na plnění úloh vyplývajících z mezinárodních dokumentů, jako i na tvorbu legislativních finančních, institucionálních podmínek pro migraci (Koncepcia migračnej politiky, 2005). Zásady dále stanovují pro SR v oblasti migrační politiky potřebu dodržovat lidské práva a svobody. Slovenská republika má podporovat mezinárodní aktivity týkající se migračních trendů. Zásady stanovují, že se má SR snažit pomoct o vyvážené posuzování problematiky migrace a bezpečnosti v Evropě. Vláda má zabezpečit právní rámec v oblasti migrace a má právo rozhodovat prostřednictvím vízové politiky o přijímání cizinců na své území. Cizinci žijící na

[19] Uznesenie vlády č,846/1993
[20] Uznesení vlády SR č. 11 z 12. januára 2005

Slovensku mají respektovat suverenitu státu a jeho právní normy. Podle zásad má existovat rovnováha mezi pomoci, která bude poskytnutá uprchlíkům a ekonomickými a sociálními možnostmi státu. Stát a jeho organizace mají s migranty zacházet komplexně a koordinovaně. Posledním bod zásad stanovuje potřebu eliminování ilegální migrace. (Zásady migračnej politiky, 1993)

Podle B. Priecela, který je ředitelem Migračného úradu MVSR, je základní myšlenkou Zásad ochrana občanů při respektování všech mezinárodních právních závazků přijatých v azylové politice. (Piercel, 2002) Podle Divinského představuje tento dokument„*významný strategický posun v oblasti imigrační, azylové a integrační politiky státu, a proto ho možno z tohoto hlediska vysoko hodnotit*“ (Divinský, 2005b).

Koncepcia migračnej politiky Slovenskej republiky

Po vstupu Slovenska do EU nenastala „*v oblasti organizace migrační politiky výraznější změna systému.*“ (Guličová, Bergerová, 2010) Vliv EU je však patrný, rok po vstupu, v roce 2005, byla přijatá **Koncepcia migračnej politiky Slovenskej republiky,** která byla vypracovaná jako rámcový dokument v souladu s Haagským programem na posilnění svobody, bezpečnosti a spravedlnosti. Je založena na principech suverenity, zákonnosti, flexibility, regulace legální migrace, aktivní spolupráce s EU a zákazu diskriminace. Má zabezpečit ochranu národních zájmů SR, realizaci cílů v oblasti migrace, harmonizaci právních předpisů SR s právem EU, aktivní účast SR na tvorbě mezinárodního práva v oblasti migrace apod. (Koncepcia migračnej politiky, 2005) Koncepce definuje, co všechno je potřeba v oblasti migrace udělat. Definice těchto úkolů se prolínají s úkoly stanovenými v Koncepci integrace přijaté v roce 2010, které jsou stanovené v oblastech vzdělávání, výuky slovenského jazyka a v sociálních i právních oblastech. Úkoly, které jsou zde definované, jsou určené pro Ministerstvo vnútra, Ministerstvo sociálnych vecí a rodiny, Ministerstvo školstva, Ministerstvo zahraničných vecí, Ministerstvo spravodlivosti a Ministerstvo zdravotníctva. Koncepce se snaží popsat politiky mezinárodní spolupráce, boje proti nelegální migraci, legální migrace a integrace, udělování azylu a pobytu, spolupráce orgánů státní správy a samosprávy v oblasti migrace, dodržování lidských prav a svobod ve vztahu k cizincům, předcházení xenofobním, rasovým projevům. Podle Divinského zrcadlí Koncepce proces formování jednotní migrační politiky členských států EU. (Divinský 2007b)

V únoru 2011 byl ministrem vnitra předložen a následně vládou schválený návrh koncepčních záměrů migrační politiky SR na období 2011 – 2015, čili Aktualizace Koncepce migrační politiky SR. Podle této aktualizace se má aktivní migrační politika zaměřit na přijímání a zaměstnávání cizinců podle aktuálních potřeb na trhu práce. V koncepci je návrh, aby byla pracovní migrace ve větší míře regulovaná. Podle Ministra vnitra Daniela Lipšica by mělo Slovensko přijímat zejména vysoce kvalifikované cizince z „*civilizačně blízkých zemí*“, protože podle něj, „*i díky nekontrolované migraci projekt multikulturalismus selhal*.“ (Lipšic, 2011) Tyto „civilizačně blízké země“ již bohužel nespecifikuje. K výběru skupiny cizinců, jejichž stěhování na Slovensko by bylo vítáno v rámci této migrační politiky, má být vypracován systém kritérií. Podle nich se budou určovat skupiny migrantů, kteří budou moct získat na Slovensku pracovní povolení a pobyt. Hlavní parametre, které mají být hodnocené, jsou vzdělání, pracovní kvalifikace a zmiňovaná civilizační blízkost zemí. Slovensko se zúčastní i na přijímání skupin migrantů z těch států EU, na které je největší nápor migrantů. Národní imigrační politika má být vypracovaná do konce června 2011. (Aktualizácia koncepcie migrácie, 2011, 2011)

4.5 Integrační politiky

Podle studie MIPEX III je Slovensko jeden z posledních států, který přijal koncept integrace. Podle studio nedošlo na Slovensku od poslední studie k velkému progresu v integračních politikách, které jsou popsány jako slabé a nekoherentní a získaly třetí nejhorší celkové hodnocení mezi všemi 31 zeměmi. Spolu získalo Slovensko 31 mipex bodů. Podle studie jsou v Slovenské republice nejhorší politiky ty, které se týkají přístupu na trh práce a politické participace. Největší počet bodů dostaly politiky týkající se znovu sjednocování rodin, i zde je však konstatováno, že jsou pouze splňovány v minimální nutní míře požadavky stanovené Evropskou Unii. Studie hodnotí kladně, že přijatá Koncepce integrace alespoň zvýšila povědomí o dané problematice, díky ní se začíná pracovat na poli integrace a byly stanovené alespoň nějaké určité závazky pro ministerstva. Další kritika na zákonodárce se týká toho, že některé nově přijaté právní úpravy mají opačnou tendenci, nežli podmínky usnadňující pro cizince a menšiny, jako je kupříkladu zrušení možnosti dvojího občanství, anebo jazykový zákon.[21] Zákony SR neulehčují

[21] V pozadí těchto dvou zákonů je vidět spíš problematiku národnostních menšin než cizinců, konkrétně dlouholetou nekoncepčnost Slovenské vlády v přístupu a řešení otázrk týkajících se početné maďarské menšiny.

dlouhodobou ekonomickou migraci, naopak trh práce je velmi těžko přístupný pro cizince ze třetích zemí, zde má Slovensko nejhorší hodnocení ze všech 31států. Příchozí cizinci ze třetích zemí nemůžou využívat podporu v nezaměstnanosti, veřejné úřady práce a v podstatě musí opustit Slovensko, pokud jsou nezaměstnaní. Kladně je hodnocena skutečnost, že í díky spolupráci s neziskovými organizacemi se na Slovensku zlepšuje situace v boji proti diskriminaci a přístupu cizinců k soudnictví. I když sdružení imigrantů pomáhaly při návrhu koncepce integrace, studie negativně hodnotí, že nejsou strukturálně financovány ani vyzývání k participaci na rozhodování o věcech, které se týkají imigrace a integrace. Cizinci s dlouhodobým pobytem mají na Slovensku jeden z nejmíň jistých statusů v Evropě. (MIPEX, 2010)

Koncepcia integrácie

Ač je na Slovensku nejpočetnější skupina legálních migrantů, v srovnání s odhadem počtu nelegálních migrantů a azylantů, je podle Divinského této skupině věnována nejmenší pozornost, jak na úrovní státu, výzkumů, tak i NNO „*Legální migranti v SR čelí problémům, které jsou způsobené jejich částečným přehlížením, resp. menším zájmem o různé aspekty jejich života na rozdíl od států EU s dlouholetými imigračními tradicemi* (Divinský 2007:2) Celkově popisuje zájem o problematiku migrace a integrace ze strany státu, samosprávy, médií, NNO i akademické obce za „*účelový, sporadický a povrchný*“ (Divinský 2007b:5)

První dokumentem, který se komplexně zabývá integraci legálně žijících migrantů na Slovensku, byl schválen teprve v roce 2009. Jedná se o první **Koncepciu integrácie,** kterou vypracovalo a vládě předložilo Ministerstvo práce, sociálnych vecí a rodiny (MPSVR) Předkladatelé koncepce integrace potvrzují názor Divinského konstatováním, že „*podobně jako migrační politika, zůstává integrační politika spíš na pokraji sociálního a politického dialogu, jakoby ve stínu nejnaléhavějších aktuálních problémů* (Koncepcia integrácie, 2009: 3)

Podle svých tvůrců má Koncepcia ambici být inspirací pro představitelé státní správy, tvůrce politik i neziskové organizace, a jiné představitelé občanské společnosti, (Koncepcia integrácie,2009:3) Do doby vydání koncepce integrace existovala na Slovensku již popsaná Koncepcia migračnej politiky v SR z roku 2005 a konkrétně se integrací zabýval pouze dokument *Kompletné riešenie procesu integrácie cudzincov*

s *priznaným postavením utečenca* z roku 1996.[22] Jak už napovídá název, je tento dokument zaměřen pouze na integraci azylantů. Pro úplnost, v roce 2005 se integrací zabýval i dokument „Rozpracovanie Koncepcie migračnej politiky SR na podmínky MPSVR SR“, který však nebyl a není závazným dokumentem (Koncepcia integrácie, 2009)

Na tvorbě koncepce spolupracovala státní správa, samospráva, akademická obec, nestátní neziskové organizace i zástupci cizinců. Při tvorbě se vycházelo ze „Společných základných principů integrační politiky přistěhovalců v zemích Evropské unie,“ kterou v roce 2004 přijala Rada pro spravedlnost a vnitrní věci. (Čaplovič, 2008)

V Koncepci se Slovenská republika hlásí k **integračnímu modelu**, který je založený na „*oboustranné adaptaci v integračním procesu, v jehož rámci cizinci přispívají k formování společné kultury a zároveň je většinová společnost respektuje a podporuje jejich různorodost.*“ (Koncepcia integrácie, 2009:14) Na vytvoření Koncepce integrace měl velký vliv vstup Slovenska do Evropské Unie. Předkladatelé Koncepce integrace reflektují skutečnost, že slovenská integrační politika značně zaostává za ostatními státy EU. Koncepce stanovuje potřebu další harmonizace právních předpisů s předpisy EU, vytváření společné integrační politiky EU a využívání evropských fondů. Realizace integračních opatření má být aktualizovaná a přehodnocovaná v intervalech dvou let, podle aktuálních počtů cizinců na Slovensku, vývoje nezaměstnanost a potřeby trhu práce. (Černá, 2009)

Cílové skupiny koncepce jsou definované jako cizinci legálně a dlouhodobě žijící na Slovensku. Mezi ně jsou zařazeni nejenom cizinci ze třetích zemí, ale i občané EU, azylanti a osoby s tolerovaným pobytem. Pro občany ze státu EHP mají být podle MPSVSR určené ne všechny, ale některé integrační opatření, zejména výuka slovenského jazyka, přístup k bydlení a sociálnímu zabezpečení. (Koncepcia integrácie, 2009)

Slovenská **majorita** však „*není zvyknutá na vyšší počet cizinců, celoplošně není otevřená vůči imigraci.*“ (Koncepcia integrácie, 2009:66) Pro úspěšný integrační proces je nutné, aby většinová společnost byla ochotná cizince přijmout. Proto je akcentována potřeba zvýšit povědomí majority o kultuře a přínose migrantů. Také v postojích představitelů úřadů a institucí existují latentní nebo zjevné formy diskriminace, které je nutné odstranit spolu s ostatními příčinami diskriminace. Pro zlepšování povědomí o migrantech je potřeba využívat média, které by měly zvyšovat informovanost o cizincích,

[22] Uznesenie vlády č. 105 z 6.februára 1996

poukázat na jejich přínos pro společnost a pomáhat vytvářet reálny obraz o nich. (Koncepcia integrácie, 2009)

Za **klíčové předpoklady** integrace jsou považovány zaměstnání, bydlení, znalost jazyka a kultury.

Jeden z **cílů integračních politik** Slovenské republiky je podle Koncepce navrhnutí nástrojů a takových integrační opatření, které zabezpečí cizincům přístup na trh práce, k vzdělání, výuce slovenštiny, k občanské participaci, zdravotní starostlivosti a sociálnímu zabezpečení. Integrační opatření mají přibližovat právní postavení cizinců legálně a dlouhodobě žijících na Slovensku postavení občanů SR a přispívat k jejich ochraně, co má pomoct zamezit rozdělení společnosti v ekonomické, sociální i kulturní sféře. (Koncepcia integrácie, 2009)

Financování

Odhad na financování realizaci úloh stanovených z koncepce je 20 milionů SK ročně (660tis EUR), při tomto odhadu vycházelo z financování integrace v České republice,

První slovenská **Koncepce integrace** je poměrně komplexním dokumentem, který se snaží podchytit a okomentovat všechny aspekty týkající se integrace cizinců na Slovensku Navrhuje legislativní i praktické opatření a definuje úlohy v oblasti integrace cizinců na období 3-5 let. Jelikož je koncepce mladá, je těžké zatím posuzovat, jakým způsobem a jestli se daří plnit jednotlivé úlohy. Ve většině případů však koncepce nabízí pouze doporučení formou konstatování, co by se mělo udělat a v kterých oblastech integrace jsou nedostatky. Ač navrhuje opatření a určuje odpovědné osoby, nejsou návrhy povětšině závazného charakteru. Předkladatelé koncepce vidí nedostatky v absenci systematičtější integrační politiky, v pohledu některých ministerstev na problematiku migrace a integrace, v absenci zodpovídajících organizačních struktur, malé provázanosti aktivit a v nepropojenosti integračních aktivit, které realizuje MV a MPSVR. Vyjmenovává aktéry, kteří by se měli zapojit do procesu integrace, mezi které zahrnuje i NNO. Deklarovaná je také potřeba decentralizace při realizaci úkolů koncepce, k čemu je potřebné zapojení, měst, obcí a neziskových organizací do procesu integrace.

Koncepce integrace pracuje s pojmem „integrační mainstreaming“, stanovuje, že při přijímání nových legislativních opatřeních je potřeba dávat pozor na to, jaký mají dopad na oblast integrace cizinců. (Koncepcia integrácie, 2009)

V oblasti ekonomické soběstačnosti cizince, čili zaměstnání, která je jeden z klíčových předpokladů integrace, se má podle koncepce SR zaměřit nejenom na vykrytí nedostatkových profesí, ale také na podporu řízení legální imigrace vysoce kvalifikovaných pracovních sil ze třetích zemí. Koncepce vytyčuje potřebu definovat rozsah pracovní migrace a definovat politiku zaměstnávání cizinců a podporovat stejný přístup k zaměstnání pro cizince s trvalým pobytem. MPSVR stanovuje, že neumožní zaměstnávání cizinců na Slovensku prostřednictvím agentur dočasného zaměstnávání. Úřady práce mají přistupovat k cizincům jako k znevýhodněným uchazečům o zaměstnání. Koncepce navrhuje opatření, které je potřeba splnit v oblasti zaměstnávání cizinců, jako je zjednodušení administrativy v přístupu cizinců na trh práce, vytvoření seznamu volných pracovních míst, které jsou dlouhodobě neobsazené a zlepšení informovanosti o zaměstnávání cizinců atd.

Co se týče další podmínky integrace, ubytování, neexistuje zatím strategie řešení bydlení pro cizince, ani žádné specifické opatření. Ty existují pouze pro azylanty (integrační střediska, integrační byty). Cílem integračních opatření v oblasti bydlení má být definování možných opatření a asistence státu a samosprávy a eliminace překážek přístupu k bydlení.

Za další předpoklad úspěšné integrace je považována dobrá znalost slovenského jazyka, znalost historie a institucí. V oblasti vzdělávání rozděluje Koncepce 4 skupiny, na které je potřeba se zaměřit:

1. Podpora vzdělávání dětí cizinců
2. Rekvalifikace pro dospělé
3. Oblast nostrifikací (uznávání zahraničního vzdělávání)
4. Opatření v oblasti jazykového vzdělávání a kulturní orientace dospělých

Koncepce vyzdvihuje pokrok v první skupině, jelikož mají děti cizince s povoleným pobytem a děti žadatelů o azyl stejný přístup k vzdělávání jako děti slovenských občanů. Z této definice jsou však vyloučeny děti nelegálních migrantů. Podle Úmluvy o právech dítěte (Úmluva, článek 29, 1989) mají mít všechny děti přístup k základnímu bezplatnému vzdělání, tuto skutečnost však Koncepce vůbec nereflektuje a nezmiňuje.

Výuka slovenského jazyka není systematicky zabezpečená. Kurzy slovenštiny jsou zajišťovány pouze pro azylanty. Koncepce navrhuje vytvořit metodiku výuky a systém

jazykových kurzů. Navrhuje kromě jiného také dopracovat systém uznávání získaných kvalifikací a vzdělání v zahraničí (nostrifikace) a zavedení alternativních postupů v případě, že získanou kvalifikace nemůže cizinec doklady doložit. V České republice již tato možnost existuje.

Koncepce stanovila jako úkol vytvořit do roku 2010 Imigračný a naturalizačný úrad Slovenskej republiky. Tento úřad měl pokrývat problematiku migrace a integrace, pobyt cizinců i proces integrace. Úřad však zřízený nebyl a podle aktualizované koncepce migrační politiky je potřeba znovu posoudit, jestli vůbec zřízen v nejbližší době bude.

4.6 Integrace na lokální úrovni

V koncepci integrace i migrace je jako důležitý bod stanovené přesunutí některých kompetencí týkající se integračních politik na lokální úroveň. Dá se říct, že je proces zatím spíš v rovině teoretické a přípravné. Združenie miest a obcí Slovenska zorganizovalo v dubnu seminář na téma úlohy samospráv v integraci cizinců, který byl financován z evropských a ministerských grantů. (Združenie miest a obcí) Mezi další projekty které v této oblasti v nedávné době proběhly, patří projekt Centra pre výzkum etnicity a kultury, jehož cílem bylo upozornit na integraci na lokální úrovni v kontextu regionálního rozvoje. (CVEK, Projekty) Jedním z výstupů projektu je studie *Integrácia migrantov na lokálnej úrovni*. Tato studie představuje situaci v oblasti integrace na lokální úrovni na Slovensku, v České republice a Rakousku. Podle studie je politika integrace migrantů na Slovensku na lokální úrovni minimální. Hlavní kompetence v oblastech jako je udělování pobytů, pracovního povolení má státní správa. Právě samosprávy měst, obcí a krajů však mají kompetence v oblastech, které jsou důležité právě pro integraci migrantů, ale této tématice se ve svých aktivitách nevěnují a nezohledňují ji. (Kadlečíková, 2011)

Co se týče politických práv, mají cizinci ze třetích zemí s trvalým pobytem na Slovensku právo volit a být volení do samosprávy.

5. Srovnání vybraných aspektů týkajících se migrace a integrace v ČR a SR

Výchozí situace Slovenské a České republiky je stejná. Obě země otevřely vnější hranice ještě jako společný stát v roce 1989 a postupně se proměnily z emigračních na imigrační země. Ve stejném roce 2004 se pak obě staly také členy Evropské unie, co mělo za důsledek transpozici evropských nařízení do právního řádu republik. Obě země přizpůsobují své migrační a integrační politiky požadavkům a nařízením Evropské Unie cestou velice častých novelizací, které učinily zákony upravující pobyt cizinců značně nepřehlednými a je velice žádané přijetí nové právní úpravy.

Již na první pohled je nejzákladnějším rozdílem počet cizinců. I když ani jeden ze států nemá ve srovnání s většinou členských států EU na svém území početní skupinu imigrantů, Česká republika jich má ve srovnání ze Slovenskem mnohem víc. Cizinci zde tvoří 3,3 % populace, na Slovensku pouze 1%. I když by se dalo předpokládat, že tím, že je Slovensko hraničním státem schengenského prostoru, bude na něj vyvíjen větší migrační tlak z východu, není tomu tak. V tomto souhlasím s Divinským (Divinský, 2005), že menší počet cizinců se dá vysvětlovat do určité míry méně přitažlivou ekonomickou situací státu. Druhým důvodem bude z mého pohledu rozhodně i ve výzkumech MIPEX kritizovaná uzavřenost slovenského pracovního trhu vůči cizincům. I když můžeme říct, že také poslední kroky české vlády se snaží spíš omezit podnikání a zaměstnávání cizinců, přístupnost slovenského trhu práce je na tom pořád hůř. Možná pomůže připravovaný systém kritérii pro výběr zahraničních pracovníků ze třetích zemí. Možná se však můžeme obávat (zatím) nejasné formulace, že budou přijímání vysoce kvalifikovaní cizinci ze zemí, které jsou civilizačně blízké.

Slovenská republika je konzervativnější i v otázce naturalizace. V ČR můžou cizinci po pěti letech trvalého pobytu zažádat o občanství, na Slovensku až po osmi. Ani jeden ze států nemá jasně stanovené kritéria a podmínky pro udělení občanství a na jeho získání neexistuje právní nárok. Taktéž ani v jednom státě nemají migranti s trvalým pobytem přístup k volbám. Slovensko alespoň umožňuje cizincům s trvalým pobytem účastnit se voleb regionálních a spíše tak splňuje požadavek EU, který je stanoven v Společných základních zásadách politiky integrace přistěhovalců z roku 2004, podle kterých má být migrantům umožněn přístup k rozhodování zejména na lokální úrovni.

V obou republikách se migrací zabývá jako ústřední orgán Ministerstvo vnitra a důležité kompetence jsou také v gesci Ministerstva sociálních věcí. V oblasti migračních politik má Slovenskou vypracované od roku 1993 Zásady migračnej politiky a v roce 2005 byla přijatá Koncepcia migračnej politiky, která byla v roce 2011 aktualizovaná. V České republice není zatím vypracovaná žádná koncepce migrace, až v roce 2003 byly přijaté Zásady vlády v oblasti migrace, které mají usměrňovat jednotlivé přijímané zákony. I když tedy existují v obou zemích alespoň zásady migrační politiky, dá se říct, že ani jedna nemá zatím vypracovanou a stanovenou konkrétní a ucelenou migrační strategii a jednotlivé kroky jsou spíše nekoncepčním odrazem aktuálních situací (kupříkladu dobrovolné návraty a podobně). Obě dvě státy se snaží zaměřit spíš na přijímání kvalifikovaných cizinců, čemu odpovídá slovenská aktualizace koncepce migrace a ukončený český program výběru zahraničních pracovníků.

Co se integračních politik týče, hlavním rozdílem je mnohem větší prostor, který byl této oblasti věnován a zkušenosti, které Česká republika má. Přijetí první koncepce integrace předběhlo Slovensko o deset let. ČR prošla vývojem, kdy se koncepcí integrace zabývalo primárně Ministerstvo vnitra, následně Ministerstvo práce a sociálních věcí a pak opětovně MV. Na Slovensku zůstává tento úkol zatím v kompetenci Ministerstva práce a sociálnych vecí, co se v určitých aspektech odráží i na nastavení a směrování některých úkolů stanovených v koncepci. Slovenská koncepce je založena na metodě mainstreemingu, čili zohledňovaní dopadu politik na aspekty integrace cizinců. V ČR již tato metoda není považována za stěžejní, byť důležitou.

Cílovou skupinou koncepce integrace jsou v ČR cizinci ze třetích zemí, pro které mají být integrační opatření rozdělené podle délky pobytu. Nově můžou být příjemci těchto opatření v případě potřeby i občané EU. Na Slovensku je cílová skupina definovaná taktéž na osoby z třetích zemí a případně i občany EU, ale zahrnuje i azylanty a osoby s tolerovaným pobytem. Druhy opatření nejsou rozděleny podle délky pobytu. Na rozdíl od české koncepce je zatím tato cílová skupina stanovená poprvé. Koncepce integrace obou států stanovují opatření vůči majoritní společnosti, kde obě zdůrazňují zejména potřebu informování veřejnosti o cizincích a přínosu migrace, přípravě úředníků, kteří přicházejí s migranty do kontaktů, akcentují důležitost multikulturní výchovy na školách a tvorbu reálného mediálního obrazu o cizincích.

Za klíčové aspekty integrace jsou v ČR považovány vzájemné vztahy cizinců a majority, znalost jazyka, orientace ve společnosti a ekonomická soběstačnost, v SR jsou to

zaměstnání (čili ekonomická soběstačnost), bydlení, znalost jazyka a kultury. Liší se tedy pouze v jednom bodě, kdy v ČR je akcentován vztah s majoritou a v SR otázka bydlení. Tyto aspekty korespondují, i když se ne stoprocentně překrývají, se stěžejnými body pro integraci stanovenými Radou Evropy v Společných základních zásadách politiky integrace (zaměstnanost, znalost jazyka a kultury hostitelského státu, vzdělávání, přístup k institucím a statkům, dodržování lidských prav).

I když mají obě země stanovenou jako klíčovou oblast znalost jazyka, ani v jedné neexistuje bezplatná jazyková příprava pro cizince ze třetích zemí, a to ani na školách. Cizinci mohou na Slovensku i v České republice studovat bezplatně v případě, že studují v českém/slovenském jazyce. Co se týče základních škol, v obou státech mají školy povinnost přijmout děti cizinců, které mají povinnou školní docházku. V ČR na základě respektování Úmluvy na ochranu práv dítěte přijímají do povinné školní docházky i děti nelegálních migrantů, na Slovensku tomu tak bohužel zatím není. Integrace žáků-cizinců na školách v obou státech je problematická. Školy nemají v nabídce jazykové vzdělávání cizinců ze třetích zemí (pouze pro děti občanů EU) a stát jim to nenařizuje. Když žáci-cizinci nevědí jazyk, v praxi to bohužel častokrát vypadá tak, že je zařadí klidně i o několik tříd níž.

Financování koncepce integrace je bohužel nesrovnatelné z toho důvodu, že SR byl stanoven zatím pouze jeden rozpočet a i ten podle českého vzoru.

Obě republiky deklarují důležitost integrace na lokální úrovni a potřebu delegace kompetencí týkajících se integrace cizinců na úroveň samospráv. Ani v jednom z nich tento systém nefunguje, probíhají ale rozličné projekty a výzkumy, které mají tomuto procesu předcházet a umožnit ho. V ČR existují na lokální úrovni již zmiňované Centra na podporu integrace cizinců.

6. Představení a profil NNO pracujících s migranty

V České i Slovenské republice je v koncepcích zdůrazněná jako důležitá v oblasti migrace a integrace cizinců role neziskových organizací. V následujících kapitolách se pokusím načrtnout situaci a postavení NNO v této oblasti a následně budu neziskové organizace těchto dvou státu srovnávat.

6.1 NNO v ČR, které se věnují migraci a integraci cizinců

„*Občanská společnost a nevládní organizace sehrávají velmi důležitou roly v procesu integrace cizinců. Jsou nepostradatelným aktérem realizace integrační politiky a integračních opatření. Jejich význam spočívá především v předcházení sociálního vyloučení cizince, ve snaze vytvářet podmínky ke vzájemnému respektu, k ochraně před diskriminaci, rasismem, xenofobií a ve snaze o vzájemnou komunikaci mezi cizinci a majoritní společnosti*. (Koncepce Společné soužití, 2011: 16)

Česká vláda vidí roli NNO v oblasti integrace zejména v poskytování sociálního a právního poradenství, realizování vzdělávacích a osvětových aktivit, integrace zranitelných skupin migrantů, terénní práci a asistence při nástupu na trh práce a organizování kurzů češtiny. (Koncepce, 2007)

Je poměrně těžké získat souhrnný přehled o neziskových organizacích (zejména těch, které mají právní formu občanského sdružení), protože v ČR neexistuje centrální registr, který by nabídnul přehled aktivně působících občanských sdružení. Ne všechny organizace mají aktualizované stránky a aktuální dostupné výroční zprávy jsou zatím většinou pouze za rok 2009. I přesto můžu říct, že v České republice působí v současné době v oblasti integrace cizinců a migrace poměrně velký počet organizací.[23] Nejvíc organizací je soustředěno v hlavním městě, co sice odpovídá největšímu počtu cizinců v Praze, ale dalo by se říct, že zde existuje určité konkurenční prostředí a víc organizací, které jsou schopné se vzájemně svými službami „zastoupit.“ Zatímco v některých jiných krajích a městech často neexistuje žádná nestátní nezisková organizace, která by v dané oblasti nabízela služby. Nejvíc z těchto organizací pracuje s cizinci prostřednictvím přímé sociální práce, nebo poskytování právního poradenství. Většina také nabízí kurzy českého jazyka. I zde se však odráží jeden z největších problémů českých NNO a to je jejich nevyvážená finanční situace, a tím způsobená nekontinuita některých služeb, mnohé, byť úspěšné a žádané aktivity organizace končí spolu s ukončením konkrétního projektu.

Aktuálně se osm českých NNO pracujících s cizinci sdružuje v Konsorciu nevládních organizací pracujících s migranty[24], vstup další organizace je v přípravné fáze. Hlavním

[23] Přehled aktivních NNO je v příloze číslo 1.

[24] Zakládajícími členskými organizacemi byly Sdružení pro integraci a migraci, Organizace pro pomoc uprchlíkům, Poradna pro integraci a Sdružení občanů zabývající se emigranty. V roce 2010 se přidaly Multikulturní centrum Praha, InBáze Berkat, Člověk v tísni a META - Sdružení pro příležitosti mladých migrantů.

cílem Konsorcia je podílet se na tvorbě migrační politiky a seznamovat veřejnost se situací migrantů v českém i evropském kontextu. Konsorcium zajišťuje medializaci případů migrantů, jejichž práva byla porušena, realizuje vzdělávání pracovníků členských organizací, podporuje výměnu informací mezi neziskovými organizacemi a veřejnou správou v oblasti migrace, koordinuje reakce svých členů na aktuální dění. (Konsorcium) Výhodou Konsorcia je, že dává možnost neziskovým organizacím být touto formou silnějším partnerem i oponentem vůči státu, protože nabízí prostor k jednotnému vystupování většího počtu subjektů navenek a dává tak jejich hlasu větší váhu.

Stát podporuje neziskové organizace zejména prostřednictvím grantových programů, které jsou každoročně vypisovány na půdě jednotlivých ministerstev, a přerozdělováním peněz z evropských fondů. Mezi neziskovými organizacemi pracujícími s cizinci a státem tak vznikl ambivalentní vztah. Na jedné straně je většina těchto organizací z velké části financována evropskými fondy a ministerskými penězi, na straně druhé jsou to právě mnohé NNO, které upozorňují na nedostatky vládních politik a kroků, které se týkají podmínek cizinců žijících v ČR a kritizují je.

To, že neziskové organizace (v hovorovém slangu neziskovky), mají zájem reagovat na aktuální kroky vlády a vyjadřovat se k nim, svědčí loňský spor o novelu cizineckého zákona. Ta vyvolala nesouhlasnou odezvu od organizací neziskových, ale i komerčních, které s migranty pracují. Proti novele vystoupila také Iniciativa za práva pracovních migrantů a migrantek. V říjnu 2010 jsem se zúčastnila tiskové konference s názvem ***Kontroverzní novela zákona o pobytu cizinců, Zůstane ministerstvo hluché k obavám veřejnosti?*** na které se sešly neziskové organizace a iniciativy a představitelé komerčních organizací ke kritice novely, jež v té době ještě nebyla schválená. Neziskové organizace podle svých vyjádření nebyly proti převodu agendy pobytů na Ministerstvo vnitra, které bylo hlavním bodem novely, kritizovaly zejména nepřipravenost a unáhlenost tohoto procesu. Mezi dalšími body, proti kterým vyjádřily svůj nesouhlas, je vyžadování osobní účasti cizinců v řízení třikrát (přinesení žádosti, dostavení se k poskytnutí biometrických údajů a k vyzvednutí), přičemž upozorňovaly hlavně na problémy, které to může způsobit zejména nemocným a starým cizincům žijícím v ČR. Kromě toho kritizovaly aktuální nedostupnost úřadů, dlouhé lhůty cizinecké policie při vyřizování pobytů, kdy kvůli přechodu agendy na ministerstvo očekávají v tomto směru zhoršení, jelikož je spojen se

snižováním počtů zaměstnanců. Další obavou představitelů těchto organizací je, že zvyšování správních poplatků může ohrozit legalitu pobytu některých cizinců.

Reakcí Haišmana, ředitele Odboru azylové a migrační politiky, bylo konstatování, že se jedná o protest pouze několika neziskových organizací a že komerční organizace nejsou jeho oblíbeným tématem. Osobní účast na úřadech vysvětluje jako boj s klientským systémem, kdy na úřadech chtějí tyto cizince vidět „alespoň jednou". (Vrbová, 2010) Nezodpověděl však otázku, která z toho vyvstává, proč se pozornost ministerstva nezaměří spíš na boj s tímto systémem, ale celou pobytovou agendu pro všechny cizince stěžuje. Neziskové organizace svoje nesouhlasné připomínky sepsaly a poslaly senátu kritický dopis k připravované novele zákona, který je spolu se seznamem podepsaných organizací dostupný kupříkladu na stránkách Inbaze Berkat.[25]

Není to však poprvé, co neziskové organizace vystoupily proti připravované novele. Podobná situace se odehrála také v roce 2007, kdy vydali představitelé NNO a akademických instituci prohlášení, ve kterém poukazovali na negativní dopady některých bodů novely na život cizinců v ČR. Kritizováno bylo hlavně odebrání možnosti cizinci, který se ožení/provdá za občana ČR, získat po svatbě trvalý pobyt. Nynější právní úprava tak nahlíží na sňatky apriori spíše jako na pokus o podvod s cílem získat v České republice tento typ pobytu, co znamená, že je potřeba dokazovat, že sňatek byl uzavírán „z lásky" a ne z důvodu získání pobytu. (Burdová Hradečná, 2007)

K této novele tak bylo na podnět Poradny pro občanství a Multikulturního centra Praha vydáno „*Prohlášení k hrozící změně zákona o pobytu cizinců a zákona o azylu*" kde byly popsány obavy z negativního dopadu novely na azylanty a cizince. Následně byla vydána „*Publikace nevládních organizací k novele cizineckého a azylového zákona.*" Podle Burdové Hradečné, při novelách Zákona o pobytu cizinců, *„pokaždé nevládní organizace protestují, tu s větší, tu s menší intenzitou, a zpravidla bez hmatatelných výsledků. Z těchto „soubojů" totiž vychází stát většinou vítězně, což ho zjevně posiluje a utvrzuje v tom, že si ve vztahu k migrantům a vlastně i nejen k nim může dovolit takřka cokoliv."* (Burdová Hradečná, 2007)

V současnosti připravuje Ministerstvo vnitra nový zákon o pobytu cizinců. Ministerstvo vyzvalo české neziskové organizace k připomínkování věcného záměru tohoto zákona. Jako reakci vypracovalo Konsorcium nevládních organizací pracujících s migranty *Podněty konsorcia nevládních organizací pracujících s migranty v České*

[25] http://inbaze.cz/index.php?option=com_content&view=article&id=177&catid=52

republice k nové právní úpravě vstupu a pobytu cizinců na území ze dne 22.9.2010. Celá verze současného zákona o pobytu cizinců s vyznačenými změnami je dostupná na stránkách Ministerstva vnitra jako i důvodová zpráva k změně zákona o pobytu cizinců, zákona o azylu i dalších zákonů.[26]

6.2 NNO na Slovensku, které se věnují migraci a integraci cizinců

Nestátním neziskovým organizacím se na Slovensku říká hovorově „nevládky". V koncepci migrační politiky je akcentována role neziskových organizací, které jsou popsané jako „*aktivní realizátoři migrační politiky státu*" a je kladně hodnoceno, že tím, že působí mezi cizinci, získávají přímo od nich cenné informace o jejich životě na Slovensku a problémech s se kterými se potkávají. (Koncepcia migračnej politiky, 2005)

Stejně jako české NNO, využívají pro své financování zejména evropské fondy, státní dotace a granty od nadací. Na rozdíl od českých neziskovek mají navíc možnost získávat finance prostřednictvím daňových asignací. Daňová asignace je možností daňového poplatníka rozhodnout o určení částí svého podílu daně pro jiného příjemce než je stát, kdy je okruh příjemců státem vymezen (registrované nestátní neziskové organizace). (Škarabelová, 2002) Na Slovensku je možné poukázat vybrané neziskové organizaci 2% ze zaplacené daně.

Počet organizací, které na Slovensku pracují s cizinci, anebo se věnují jiným otázkám spojenými s migrací, je zatím velmi malý. Podobně, jako jsou vládní politiky v Slovenské republice pouze na začátku rozvoje migračních a integračních opatření, dá se i o neziskových organizacích říct, že aktuálně spíš definují své pole působnosti.

Prvotně jsem měla v plánu získávat informace o těchto organizacích pouze prostřednictvím studia existujících materiálů a internetových stránek. Problémem však bylo, že jsem nedokázala dohledat dostatek relevantních materiálů o slovenských NNO na internetu. Naštěstí se mi koncem roku 2010 podařilo zúčastnit se open space konference na téma Migrácia a integrácia v Bratislavě, kterou organizovala Nadácia Milana Šimečku. Díky této konferenci jsem si mohla vytvořit reálnější představu o aktuální situaci a seznámit se s představiteli neziskových organizací působících v dané oblasti. Na Slovensku, stejně jako v České republice, totiž neexistuje centrální registr občanských sdružení, ze kterého bych byla schopná zjistit, které organizace jsou aktivní. Na zmíněnou

[26] http://www.mvcr.cz/clanek/novela-zakona-o-pobytu-cizincu-a-dalsich-souvisejicich-zakonu.aspx

konferenci byli pozváni zástupci veřejného i neziskového sektoru. Měla jsem zde možnost pozorovat, že se mezi představiteli neziskových organizací zatím spíš formuje vzájemný diskurs a vytváří se témata a spolupráce na poli integrace a migrace. Pro většinu organizací, které se věnují práci s cizinci, není tato cílová skupina většinou jediná. Témata integrace cizinců, o kterých se na konferenci pojednávalo, často směřovaly k lidsko-právní problematice, boji proti o diskriminaci a xenofobii. Pozornost se často obracela spíš k tématům multikulturní výchovy a národnostních menšin, které však ze samotné definice nepatří ke skupině cizinců, neboť příslušníci menšin mají slovenské občanství. Představitelé Nadace M. Šimečku tuto skutečnost reflektují a na konferenci deklarovali snahu o ujednocení definic, postupů a přístupů NNO, které pracují s cizinci. Snaží se také obrátit větší pozornost neziskových organizací, státních institucí i veřejností k tématům migrace a integrace. Ze strany NNO zaznívaly na konferenci často výroky, že by chtěly být přizvání a zapojeni do připomínkování legislativy, návrhů a přípravě vládních opatření v dané oblasti. Zatím na Slovensku téměř nefunguje kvalitní spolupráce mezi představiteli státní správy a NNO. Taktéž neexistuje žádná společná platforma, která by sdružovala neziskové organizace pracující s migranty.

Na Slovensku se tématům migrace a migrantům věnuje málo organizací. Dá se říct, že do dané kategorie spadají pouze tři slovenské *nevládky*: Nadácia Milana Šimečku, Liga za ľudské práva a Centrum pre výskum etnicity a kultúry (CVEK). Další známá nezisková organizace, jako je kupříkladu slovenská pobočka Člověka v tísni (Človek v ohrození) se věnuje pouze práci v romských lokalitách. Neziskové organizace Spoločnosť ľudí dobrej vôle, anebo Slovenská humanitní rada se věnují spíše práci s azylanty, než obecně se všemi migranty. Tyto dvě organizace však aktuálně realizují spolu s Migračným úradom MVSR a Asociáciou vzdelávania samosprávy společný projekt, který je kromě azylantů zaměřen i na migranty. V rámci projektu jsou provozovány webové stránky www.ludiaakomy.sk, jsou organizované informační a vzdělávací akce v podobě seminářů, přednášek, diskusí na témata migrace. (Ľudia ako my) V roce 2010 realizoval také Inštitút pre verejné otázky evropský projekt s názvem *Ekonomické aspekty migrácie a integrácie migrantov z tretích krajín v prostredí Slovenska.* Jednou z nejdůležitějších organizací, která pracuje na Slovensku s cizinci, je mezinárodní organizace IOM International organization for migration. IOM má pobočky v Bratislavě a v Košicích, ve kterých otevřelo Migrační a integrační centra, v nichž nabízí sužby migrantům. IOM působí také v České republice se sídlem v Praze.

Slovenské neziskové organizace v současné době neprotestují proti novelám a připravovaným zákonům společně a viditelně jako v ČR, ale ani tu nejsou zcela neaktivní. Centrum pro výzkum etnicity vypracovalo dokument s názvem *Celková pripomienka k návrhu Zákona o kontrole hraníc a pobyte cudzincov a o zmene a doplnení niektorých zákonov,* která jak napovídá samotný název, kritizuje připravovanou právní úpravu.

6.3 Srovnání vybraných českých a slovenských NNO

V následující části bych ráda představila a porovnala tři české a tři slovenské neziskové organizace, které se věnují tématům migrace a integrace cizinců. Jak jsem již zmínila, zjistila jsem však, že na Slovensku působí v dané oblasti velmi malý počet neziskových organizací. K představení a srovnání s českými NNO jsem tedy zvolila jmenované tři organizace: Nadáciu Milana Šimečku, Ligu za Ľudské práva a Centrum pre výzkum etnicity a kultury, neboť se jedná o tři nejdůležitější, a téměř se dá říct, že i jediné, slovenské nestátní neziskové organizace, které v oblasti integrace cizinců působí. K těmto *nevládkám* jsem se snažila, z již mnohem většího počtu českých organizací (viz Příloha 1) vybrat tři české *neziskovky* tak, aby korespondovalo jejich zaměření, podobnost realizovaných projektů a velikosti organizací.

K představení a komparaci organizací byly použité internetové stránky organizací, výroční zprávy a zakládací listiny organizací (stanovy organizací, nadační listina).

Nadácia Milana Šimečku (SK) a Slovo 21 (CZ)

K porovnání s Nadací Milana Šimečku jsem zvolila českou organizaci Slovo 21. Pro výběr této organizace rozhodlo, že jsou obě dvě podobně orientované nejenom na cílovou skupinu cizinců žijících v ČR, ale také romskou menšinu. Obě dvě organizace také kladou důraz a realizují aktivity v oblasti multikulturního vzdělávání a ani jedna neposkytuje v současné době ambulantní ani terénní sociální služby.

- **Organizační a personální struktura organizace**

Jak již napovídá samotný název, Nadácia Milana Šimečku (dále Nadácia) má právní status nadace, založena byla v roce 1991. Z toho vyplývá, že kromě jiných aktivit poskytuje také nadační příspěvky, kterých poskytování však není jediným a dá se říct ani

stěžejným smyslem existence této nadace. Nadácia má v současné době 10 zaměstnanců a do svých aktivit nezapojuje dobrovolníky. (Nadácia M.Š.)

Slovo 21 má od svého založení v roce 1999 právní formu občanského sdružení a v současné době 11 zaměstnanců. (Slovo21) Podobně jako Nadácia M.Šimečku nemá ani Slovo 21 stálou skupinu dobrovolníků, kteří by se podíleli na aktivitách sdružení. Mohou se ale zapojit do příprav některých akcí, které organizace realizuje (romský festival Khamoro a podobně). Ani jedna z organizací nemá víc poboček, každá sídlí v hlavním městě. Své aktivity však realizují i v jiných částech republik.

Obě dvě organizace mají podobný způsob financování. Ani jedna z nich nerealizuje výdělečnou činnost v podobě sociálního podnikání, obě jsou v současnosti závislé na evropských fondech, státních dotacích a jiných soukromých donorech. Nadácia přijímá dary zejména od zahraničních dárců a je registrována jako příjemce daňových asignací. I když má být podle zákona[27] na Slovensku jako součást výročních zpráv nadací uveden i rozpočet, nepodařilo se mi ho ve výročních zprávách, na webových stránkách, ani v rejstříku nadací dohledat. Finanční část výroční zprávy, kterou musí nadace ze zákona zasílat na Ministerstvo vnútra, nadace na internetu tedy nezveřejňuje. Dostupná je pouze informace o aktuální hodnotě nadačního jmění, které je ve výši 6638.78 EUR.[28] (Nadačná listina) Na vyžádání jsem dostala od představitele Nadácie informace o části rozpočtu, tedy pouze o dotacích, které měla nadace k dispozici na projekty pro cizince v roce 2010. Celková částka (která však projektově přesahovala i do roku 2009 a 2011) je přes 122tis EUR (v přepočtu kolem 3mil CZK). Na rozdíl od Nadácie má Slovo 21 jako součást výročních zprav uveden i rozpočet organizace. Z něho je patrné, že v roce 2009 i 2010 mělo Slovo21 největší příjem z grantů a dotací (přes 11mil.KČ v roce 2009 a 12mil v roce 2010) a darů (přes 2,5mil a 3,3 mil). Nezanedbatelný je i zisk z prodeje služeb, který byl v roce 2010 přes 0,5 mil. (VZ Slovo 21, 2009 a 2010) V roce 2010 byly příjmy organizace 16,6mil., náklady 16,5mil. (VZ Slovo 21, 2010) Z těchto uvedených dotací není zřejmé, jak velkou část získalo Slovo 21 na cílovou skupinu migrantů a jak velká byly dotace na romské projekty. Na vyžádání jsem dostala od zaměstnanců Slova 21 částku 2,4mil, kterou organizace získala v roce 2010 z dotací na realizaci projektů věnovaných cizincům (Rodina Odvedle, Vzájemná komunikace = lepší integrace, bulletin Slovo). K této částce ještě náleží ještě část financí z projektu Multikulturní výchova na českých školách

[27] Zákon Č. 34/2002 o **o** nadáciách a o zmene občianskeho zákonníka v znení neskorších predpisov
[28] Tato suma odpovídá minimálnímu nadačnímu jmění stanovenému zákonem (200tis SK), přibližně 163tis Kč

realizovaného v letech 2009 -2012, který je zaměřen jak na cizineckou, tak na romskou tématiku, tato suma mi však není známá.

- **Realizované projekty**

Nadácia chce svojí činností přispět k budování demokratické politické kultury a rozvoje občanské společnosti. Jejím účelem je podpora a podněcování aktivit, které jsou zaměřené na rozvoj kultury, demokracie, humanity a společnosti. K mnohým cílům, které směrují k naplnění poslání nadace, patří i snaha o zlepšení vztahů cizinců a majoritní společnosti. V minulosti realizovala Nadácia projekty kulturní výměny, aktivního občanství a orální historie věnující se romskému i židovskému holocaustu. Aktuálně realizuje projekty v romských komunitách, organizuje interaktivní lidsko-právní tréninky pro učitele a jiné lektorské i konzultační aktivity, uděluje stipendia. Aktivity nadace jsou realizovány v rámci tří hlavních programů: „*Výchova k ľudským právam je ľudským právom / MultiKulti,*“ „*Osudy tých, ktorí prežili holocaust*“ a „*S Rómami žiť budeme. Ide o to, ako.*“ V rámci programu *Výchova k Ľudským právam*, který je zároveň nejstarším projektem nadace, se věnuje i tématům souvisejícím s integrací a migrací. Realizovány jsou aktivity orientované na nové menšiny, jiné kultury a migranty. Pracovníci se věnují také lidem žijícími v uprchlických táborech. (Nadácia M.Š., Programy)

Základními cíli sdružení Slova 21 jsou zejména boj proti rasismu a xenofobii, ochrana lidských práv, budování tolerance vůči minoritám, podpora vzdělávání a integrace menšin. Slovo 21 realizuje projekty zaměřené na dvě cílové skupiny, romskou menšinu a cizince. Co se týče integračních projektů Slova 21 určených pro cizince, mediálně nejznámějším je projekt *Rodina odvedle*, který již od roku 2004 nabízí jednou ročně prostor pro setkání při příležitosti společného oběda českých rodin a rodin cizinců. Cílem projektu je sbližování české majority s cizinci a možnost dozvědět se vzájemně víc o zvycích, kultuře apod. (Slovo 21, Integrace cizinců)

Nadace vytvořila a provozuje webové stránky na téma kulturní rozmanitosti www.multikulti.sk, organizuje festival Týždeň nových menšín[29] Pracovníci organizace organizují vzdělávací aktivity na slovenských školách na téma migrace, kromě toho i kurzy pro učitele ZŠ, SŠ a studenty VŠ na téma interkulturního vzdělávání a mezietnických

[29] Termín *nové menšiny* používají v nadaci pro cizince, nebo lidi s migračním původem, kteří již i můžou (ale nemusí) mít slovenské občanství, nebo jsou potomkové druhé nebo třetí generace. Tímto označením je chtějí odlišit od tradičních, státem uznaných národnostních menšin. (http://www.multikulti.sk/ine/uvodnik.html)

vztahů. Realizuje také projekt, který má pomoct pedagogům při integrací dětí cizinců na školách. (VZ, Nadácia M.Š., 2010)

Slovo 21 organizuje projekty multikulturní výchovy s názvem MKV-400X na českých školách, kterého cílem je prostřednictvím poukázání na pozitivní aspekty odlišnosti přispět k formování moderní tolerantní společnosti. (VZ, Slovo 21, 2010)

Obě dvě organizace jsou činné i v publikační sféře. Od roku 2003 vydává Slovo 21 Bulletin pro cizince, který má sloužit k zprostředkování informací mezi cizinci a majoritou. (Slovo21) Nadácia vydává zejména knižné a odborné publikace, jednou z posledních byla kupříkladu sbírka esejí *Migrácia ako emócia*.(Nadácia M.Š.)

- **Ovlivňování politik**

Ani Slovo 21 ani Nadácia explicitně nevyjadřují jako svůj cíl ovlivňování politik a v současné době nerealizují projekty s tímto cílem.

- **Shrnutí**

Srovnávané neziskové organizace mají společných vícero důležitých charakteristik. Jednak mají obě dvě dlouholetou působnost na svém území, podobní velkost i personální zázemí organizace. Obě dvě mají pouze jednu hlavní pobočku, avšak své aktivity však směrují i do jiných krajů. Využívají podobné možnosti financování, no v současnosti využívá Slovo 21 ve větší míře evropské dotace, nadace se však také postupně ubírá tímto směrem a snaží se o získání větších grantů z evropských fondů. Pokud vezmeme v potaz, že zmíněné sumy určené na cílovou skupinu v Nadácii přesahovaly i do let 2009 a 2011 roku a že částka daná Slovem 21 není konečná, neboť nezahrnuje projekt multikulturní výchovy, můžeme předpokládat, že v loňském roce měly obě organizace na cílovou skupinu migrantů srovnatelnou výši financování.

Z obou organizací byli ochotní zaslat mi výroční zprávy za rok 2010, které ještě nebyly zveřejněné na internetu, a poskytli mi také informace o výši dotací na integraci cizinců.

Mezi hlavní cíle obou organizací patří formování společnosti směrem k toleranci. Tento cíl naplňují organizováním akcí, které seznamují veřejnost s danou problematikou. Na děti a mládež jako i na jejich učitele se snaží působit zejména prostřednictvím realizace projektů multikulturní výchovy na školách. Jak Nadácia, tak Slovo21 jsou činné i publikačně. I když u české organizace se jedná o vydávání Bulletinu a u slovenské

knižných materiálů, dá se říct, že obě dvě se snaží těmito publikacemi o oslovení širší veřejnosti. Slovo21 vydává svůj bulletin nejenom pro cizince, ale i pro veřejnost a publikace Nadácie jsou zaměřené spíš na seznámení veřejnosti s tématy migrace než věnované samotným migrantům.

Liga za ľudské práva (SK) a Sdružení pro integraci a migraci (CZ)

Druhá slovenská nezisková organizace, která se věnuje cizinecké problematice je Liga za ľudské práva. K porovnání s touto organizací jsem zvolila pražskou organizaci Sdružení pro integraci a migraci (bývalá Poradna pro uprchlíky) z následujících důvodů: mezi cíle obou organizací patří ochrana lidských práv cizinců a azylantů, obě se v minulosti věnovaly jako hlavní cílové skupině azylantům (Sdružení pro integraci a migraci ještě jako Poradna pro uprchlíky). V současné době také obě pracují jak s cizinci, tak i azylanty a s nezletilými bez doprovodu. Za důležitou pro výběr jsem považovala i skutečnost, že obě dvě organizace poskytují klientům sociální a právní poradenství.

- **Organizační a personální struktura organizace**

Liga za ľudské práva (dále Liga) byla jako občanské sdružení založena v roce 2005. V současnosti má 16 zaměstnanců a spolupracovníků, z toho devět právníků a advokátů a dvě sociální pracovníčky. Do činnosti Ligy se zapojují také dobrovolníci, kteří pomáhají cizincům zejména s výukou slovenštiny, práce na PC, s orientací na trhu práce a podobně. (Liga za ľudské práva)

Sdružení pro integraci a migraci (dále SIMI) vzniklo v roce 2008 spojením Poradny pro uprchlíky a Centra pro otázky migrace. V současné době má dvanáct zaměstnanců, z toho čtyři se věnují právnímu poradenství a čtyři pracovníci poradenství sociálnímu. I v SIMI aktivně působí dobrovolnická skupina. Dobrovolníci se věnují klientům prostřednictví asistování při hledání ubytování nebo práce, doprovázení na úřady a podobně. Podílejí na organizování různorodých akcí a aktivit SIMI a každodenním chodu organizace.

Obě občanská sdružení mají podobné zdroje financování. Mezi hlavní zdroje příjmů patří granty z evropských fondů, státních a samosprávních dotací, nadací, Liga navíc využívá možnost daňových asignací, které SIMI jako česká organizace nemá k dispozici. I zde jsem však při snaze o porovnání rozpočtu narazila na problém. Liga nemá na svých

stránkách dostupné ani výroční zprávy, ani rozpočet. Na moji žádost o výroční zprávu, případně rozpočet nebylo z Ligy odpovězeno. SIMI má ve svých výročních stránkách rozpočet zveřejněn, zatím ještě nejsou údaje z roku 2010 k dispozici, v roce 2009 měla SIMI příjem z dotací ve výši téměř 3,8mil, náklady organizace byly za daný rok o 100tis vyšší. (VZ, SIMI, 2009)

- **Realizované projekty**

Liga původně poskytovala právní pomoc pouze žadatelům o azyl, azylantům, nebo lidem, kterým byla poskytnutá doplňková ochrana. Dneska se organizace věnuje právním otázkám integrace všech cizinců a v spolupráci s mezinárodní organizací IOM i máloletým bez doprovodu. Nabízí také poradenství týkající se pobytů a jejich získání. Liga poskytuje i sociální služby jako je pomoc při hledání zaměstnání, pomáhá klientům s financováním jazykových a rekvalifikačních kurzů. Věnuje se také výzkumu zemí původu žadatelů o azyl a monitorování situace cizinců a azylantů na území republiky. V rámci projektu Malá škola realizuje vzdělávací kurzy pro cizince cílené na jejich lepší orientaci na Slovensku, ale i kurzy pro majoritu, v rámci kterých mají možnost dovědět se víc o příchozích (kurzy arabského jazyka, břišních tanců podobně). Tyto kurzy jsou lektorovány také na dobrovolnické báze. (Liga, Projekty)

SIMI nabízí poradenství pro cizince, a zároveň rozvíjí aktivity cílené na veřejnost, které mají potírat xenofobii, rasismus a rozvíjet toleranci. Zaměstnanci publikují k tématům odborné texty, lobbují a zadávají podněty, čím se snaží o zlepšení podmínek pro cizince žijící v ČR. Mezi další aktivity organizace patří právní a psychosociální asistence, pomoc nezletilým bez doprovodu. V rámci projektu Dejme šanci (i)migrantům probíhá přednášková činnost na základních, středních i vysokých školách i multikulturní večery. SIMI aktuálně realizuje také projekty cílené na pomoc cizincům bránit se vykořisťování zprostředkovatelů zaměstnání. (SIMI, Projekty) Je také členem Konsorcia nevládních organizací pracujících s migranty a podílí se tak na jeho projektech.

Liga publikuje odborné texty, v roce 2009 vydala studiu o právním postavení a integraci maloletých bez doprovodu, nebo brožuru Môj život na Slovensku, jako i publikaci Otázky opisu a prekladu, která se věnuje vedení rozhovoru a tlumočení s cizinci. (Liga za ľudské práva, Publikácie) SIMI se taktéž věnuje publikační činnosti, vyšla jí publikace o neregulérním pobytu cizinců, kniha receptů ze zemí původů uprchlíků. (SIMI, Publikace)

- **Ovlivňování politik**

Obě organizace realizují projekty, kterých cílem je dosáhnout zlepšení v oblasti státních politik týkajících se migrace a azylu. SIMI je v této oblasti velice aktivní, svolává konference, představitelé vystupují v médiích, připomínkují novely a návrhy zákonů, oslovují poslance a senátory apod. K ovlivňování legislativy realizuje SIMI samostatný projekt s názvem *Proč mají zůstat stranou*? (SIMI, Projekty) Liga se snaží o zlepšení politik zejména prostřednictvím mezinárodního projektu *Kroky k slobode*, v rámci kterého dochází k monitorování a zhodnocení podmínek pro žadatele o azyl v pěti evropských zemích a cílem je navrhnout a propagovat vhodnější alternativní opatření. (Liga, Projekty)

- **Shrnutí**

Obě organizace mají kromě stejného právního statutu podobný i vývoj cílové skupiny od azylantů ke všem migrantům, včetně nezletilých bez doprovodu. Liga má, na rozdíl od SIMI, která má pobočku jednu v Praze, tři pobočky (Bratislava, Košice, Žilina). Obě dvě realizují jak sociální i právní poradenství, tak i aktivity zaměřené na informovanost veřejnosti a aktivity na ovlivňování veřejné politiky a snaží se odstraňovat xenofobní a diskriminační postoje veřejnosti.

Co se počtu zaměstnanců týká, jsou podobně velké a dávají prostor i pro zapojení dobrovolníků do svých projektů. Velkost financování organizací se mi porovnat nepodařilo z důvodu absence zdrojů. Způsob financování a získávání prostředků pro své fungování je u obou organizací podobný.

Centrum pro výzkum etnicity a kultúry (SK) a Multikulturní centrum Praha (CZ)

K třetí slovenské NNO, která se jmenuje Centrum pro výzkum etnicity kultury (CVEK), jsem ke srovnání vybrala organizaci Multikulturní centrum Praha (MKC). Důvodem bylo zejména to, že obě dvě organizace nabízejí prostor pro odborné diskuze v tématech kultury, etnik, multikulturalismu a migrace. Obě dvě považují za důležité snažit se o směrování k otevřenějším a modernějším společnostem. Ani jedna z nich neposkytuje poradenství, obě jsou spíš platformou pro odborné dialogy a podněcovatelé a organizátoři výzkumů.

- **Organizační a personální struktura organizace**

Obě organizace mají právní formu občanského sdružení. Centrum pro výzkum etnicity a kultury je mladší organizací, vzniklo v roce 2005 se sídlem v hlavním městě Bratislavě. V současné době zaměstnává sedm pracovníků. (CVEK) Multikulturní centrum Praha, které existuje již od roku 1999 má patnáct zaměstnanců a sídlo, jak již napovídá název také v hlavním městě, v Praze. (MKC) Obě dvě instituce jsou financovány z evropských dotací, zahraničních fondů (obě z Visegrad Fund) a z nadací. MKC čerpá dotace, na rozdíl od CVEKu, také z ministerských dotací a od americké ambasády, nezanedbatelné příjmy má také z prodeje vlastních služeb a zboží. CVEK zas využívá možnost daňových asignací. MKC na rozdíl od CVEKu spolupracuje i s dobrovolníky, kteří se můžou zapojit do pořádání kulturních a vzdělávacích akcí a kampaní, zpracování výstupů ze seminářů, i jiných aktivit. CVEK nemá aktivní dobrovolníky, nabízí však prostor pro odborné stáže. (CVEK, MKC)

CVEK nemá na svých stránkách dostupný rozpočet organizace a tyto údaje se mi také nepodařilo dodatečně zjistit. Příjmy MKC v kalendářním roce 2009 byly 17,2mil (VZ. MKC, 2009).

- **Realizované projekty**

Cílem sdružení CVEK je vedení a posílení odborného dialogu na téma občanství, migrace, menšin, multikulturalismu, etnické a kulturní odlišnosti. Snaží se přispět k tomu, aby bylo Slovensko modernějším státem. (CVEK) MKC se snaží české společnosti zprostředkovávat informace o jiných kulturách, etnikách, migraci a nabídnout prostor pro výzkum, publikování a veřejné debaty, čím chce přispět k rozvoji a fungování pluralitní společnosti v ČR. MKC realizuje výzkumy a studie, kulturní a vzdělávací akce, provozuje knihovnu a informační centrum a realizuje multikulturní vzdělávání. (MKC) CVEK je také realizátorem výzkumů a nabízí prostor pro odborné dialogy. V roce 2011 organizuje druhý ročník Letné školy etnických a migračních študií, která nabízí prostor pro setkání středoevropských expertů a zájemců o tuto problematiku. Formou workshopů a seminářů se mají účastnící možnost zapojit do debat o národních mýtech, veřejných politikách v oblasti integrace a menšin, analýz migračních trendů v střední Evropě atd. Výzkumy CVEKu se týkají kromě cizinců i azylantů, máloletých bez doprovodu, menši, extremismu atd. (CVEK, Projekty)

MKC je mezi ostatními organizacemi známé zejména díky provozování portálu www.migraceonline.cz, který je specializovanou internetovou stránkou, která informuje a

nabízí kritickou diskusi o migraci v ČR i v Evropě. Mapuje legislativní vývoj, politiky týkající se azylu a migrace, informuje o činnostech NNO i aktuálních výzkumech. MKC je partnerem projektu již zmiňovaného Evropského integračního portálu, v rámci kterého jsou na stránky integration.eu vkládány informace o integraci cizinců, odborné články, grantové výzvy, příklady dobré praxe atd. Je také partnerem projektu zaměřeného na výzkum integračních politik v ČR na národní i lokální úrovni. Třetím partnerským projektem MKC je projekt Multikulturní Evropa v médiích, v rámci kterého se snaží oslovit novináře, aby ve větší míře a vyváženěji informovali společnost o problematice migrace a menšin a zároveň pomoct nestátním neziskovým organizacím, aby se naučily lépe prezentovat v médiích. (MKC, Aktivity)

CVEK aktuálně publikoval studii *Integrácia migrantov na lokálnej úrovni*, které cílem bylo získat pozornost zainteresovaných aktérů (samospráva, kraje, města, obce, NNO, skupiny migrantů) na problematiku migrace a integrace v kontextu regionálního rozvoje. CVEK vydává velké množství odborných článku a publikací, jako i čtvrtletní magazín *Menšinová politika na Slovensku*. (CVEK, Dokumenty) MKC se také věnuje i publikační činnosti, vydalo kupříkladu publikaci o neregulérním pobytu cizinců v ČR anebo příručku multikulturní výchovy. Publikace obou organizací jsou většinou volně dostupné na jejich internetových stránkách.

- **Ovlivňování politik**

Ani jedna z organizací se nesnaží o přímý politický lobbing, obě dvě se snaží o ovlivňování a zlepšování politik týkajících se i života cizinců v ČR a SR zejména prostřednictvím realizací výzkumů a publikováním odborných článků. Organizace CVEK realizovala také nedávno ukončený projekt, v rámci kterého byly testovány indikátory politik integrace a vypracovává také připomínky k plnění opatření, které vyplývají z koncepce integrace. Pracovníci CVEKU také kriticky připomínkovali návrh připravovaného zákona o pobytu cizinců (CVEK)

- **Shrnutí**

MKC je organizací s větším personálním zázemím a s delší historií. Realizuje tak i větší množství projektů než CVEK. Opět z důvodu absence informací u slovenské organizace nemůžu porovnat velkost financování. Obě organizace jsou však podobné ve svém směrování a zaměření. Věnují se výzkumům a publikacím a obě se zaměřují i na

témata integrace na lokální úrovni. Obě se věnují migraci a integraci spolu s jinými tématy zejména na odborné úrovni prostřednictvím dialogů, výzkumů, vydávání publikací. Ani jedna nenabízí služby cílové skupině cizinců přímo, prostřednictvím ambulantního nebo terénního sociálního i právního poradenství.

6.4 Závěrečné srovnání situace NNO

V České republice reagovaly na důležitost tématu integrace cizinců a migrace české neziskové organizace s pestřejší nabídkou než slovenské. I když rozmístnění NNO v rámci celé republiky není dostatečné a rovnoměrné. Velká koncentrace těchto organizací je v Praze, kde žije ale zároveň největší počet cizinců v rámci ČR. Naopak, v některých krajích se nenachází ani jedna z neziskových organizací jmenovaných v Příloze 1. Dá se říct, že rozložení NNO v krajích částečně koresponduje s počtem cizinců. Nejvíc cizinců i neziskovek má hlavní město, druhé místo v počtu cizinců má Středočeský kraj (4 organizace), Jihomoravský (2 NNO) a Ústecký (3 NNO). Zlínský kraj má nejmenší počet cizinců a není zde žádná ze jmenovaných neziskových organizací. Žádná z těchto organizací nepůsobí ani v Karlovarském a Královéhradeckém kraji, kde je již zastoupení cizinců vyšší. Je samozřejmě možné, že v těchto krajích působí lokální NNO, o kterých informace se mi nepodařilo dohledat na internetu.

Na Slovensku žije nejvíc cizinců v Bratislavě a Košicích a v těchto městech působí také představené NNO. Ostatní města, kromě Žiliny, kde má pobočku Liga za ľudské práva, jsou pravděpodobně bez pokrytí službami neziskových organizací, které nabízí službe cizincům, nebo se věnují migrační a integrační problematice.

Služby, které české neziskové organizace nabízí, jsou obecně velmi pestré a pokrývají širokou škálu migrační a integrační tématiky. Velká část organizací pracuje přímo s migranty ve formě odborného, právního i sociálního poradenství. Mezi další často zastoupené aktivity patří realizace projektů zaměřených na zlepšování postavení cizinců ve společnosti, či už ve formě pomoci uplatnit se ve vzdělávání, na trhu práce, anebo prostřednictvím působení na většinovou společnost s cílem na odstraňování diskriminace a podobně. Neziskové organizace v ČR jsou činné i na rovině výzkumů a publikování. Existuje již poměrně pestrá škála článků, internetových stránek a textů věnovaných migrantům. Koncepčnost českých NNO spatřuji v existenci Konsorcia neziskových organizací pracujících s migranty, které začalo být poslední dobu poměrně aktivní. Spojení více neziskových organizací představuje silnějšího a spíše rovnocenného partnera vůči

státní správě, nežli jednotlivé organizace samotné. Zvláště, pokud mají tyto organizace zájem, aby byly jejich podněty, návrhy, stížnosti a připomínky vyslyšeny. Na Slovensku podobná platforma zatím zcela chybí.

Co se týče nabídky slovenských NNO, jsou na tom ve srovnání se situací v ČR hůře. Nabídka je poměrně malá. Danou problematiku pokrývají pouze tři nevládky, z toho pouze jedna nabízí přímé služby cizincům, jedna realizuje zejména aktivity publikační a odborné a třetí se zaměřuje na odstraňování předsudků a vzdělávání majority a multikulturní výchovu. Naštěstí, podle vlastních zkušeností ze zmiňované konference v loňském roce, panuje mezi představiteli těchto organizací značný entusiasmus a síla pustit se do aktivnějšího zasahování neziskových organizací do cizinecké problematiky a to nejenom formou multikulturní výchovy a potírání xenofobie, která jde zatím mnohem rychleji napřed.

Pokud bychom ale hodnotili početnost českých a slovenských NNO, není zde tak velký rozdíl, jak by se na první pohled mohlo zdát. Matematické řešení nabídku těchto organizací poněkud spojuje. V Příloze č. 1, nepočítaje Iniciativu za práva migrantů, která nemá právní statut a IOM, která je mezinárodní organizací a má sídlo v obou zemích, máme 21 organizací. Cizinců žije v ČR aktuálně kolem 426tisíc. Na Slovensku také bez IOM sečteme tři organizace a téměř 63 tisíc cizinců. Pokud si vydělíme, kolik cizinců by teoreticky připadlo na jednu organizaci, vyjde nám srovnatelné číslo (přes 20 000 v ČR a 21 000 v SR). Takže i když je nabídka slovenských organizací mnohem menší, je s českou srovnatelná v poměru počtu cizinců k počtu NNO.

Slovenské i České NNO mají před sebou k řešení stejný problém týkající se udržitelnosti finanční. Nedá se říct, že by migrační téma bylo jedním z těch, které ve velké míře přitahují velké sponzory. Spíš bych si troufala říct, že do doby, než přestane převládat ne zcela vítající přístup majority k cizincům, nebudou se ani velké firmy bít o podporu těchto NNO. Téměř všechny české i slovenské neziskové organizace jsou závislé na dotacích z evropských fondů a státních grantů a jenom málo z nich vyvíjí nějakou ziskovou činnost v rámci sociálního podnikání. Chtěje nechtěje, budou v poměrně brzké době postaveny před nutnost tuto otázku financování řešit, jelikož evropské dotace nebudou již dlouho k čerpání. I když jsou slovenské organizace na tom o malý krůček lépe díky možností získávat daňové asignace, není tato možnost rozhodně způsobem, jak dlouhodobě uživit větší organizaci.

Co se týče konkrétních šesti srovnávaných NNO, české neziskovky vyšly se srovnání jako transparentnější. Všechny tři uvádějí na svých stránkách výroční zprávy včetně rozpočtu. Ze tří slovenských má na svých stránkách výroční zprávy v současné době pouze Nadácie Milana Šimečku, i to však bez rozpočtu. CVEK ani Liga nemají na stránkách dostupné ani výroční zprávy, ani rozpočet. Na obě organizace jsem se obrátila se žádostí o tyto výroční správy, bohužel bez výsledku. Nepředpokládám, že by tato skutečnost byla míněna ze strany daných organizací jako snaha o zatajování údajů. Na druhé straně pokládám tuto skutečnost za nekoncepční a také netransparentní. Obzvlášť vzhledem k faktu, že všechny tyto neziskové organizace jsou příjemci daňových asignací. Pokud bych se osobně měla rozhodovat, jaké organizaci budu přispívat ze svých daní, ráda bych znala její hospodaření. Kromě tohoto nedostatku však můžu říct, že i když celkové množství neziskových organizací pro práci s migranty je nesrovnatelně nižší než v ČR, jsou tyto tři organizace velice aktivní a v rámci svých územních i personálních možností nabízejí široké spektrum aktivit. Nejslabším bodem je, kromě zmiňované nedostupnosti důležitých údajů o financování, jejich koncentrace do Bratislavy a Košic.

7. Závěr

Situace v oblasti migrace je v České a Slovenské republice v určitých aspektech skutečně podobná. I když nepatří k cizinci nejvyhledávanějším zemím Evropské unie, jejich přítomnost se za poslední desetiletí stala na území obou států realitou, se kterou se musí naučit vypořádat. Nejenom že se příchod migrantů setkal v obou státech s nepřipraveností politik a nestátních neziskových organizací, ale i s nepřipraveností občanů. Zaměření této práce již neposkytlo prostor, aby jsem představila jednotlivé studie, které se věnují postojům české a slovenské majority k cizincům, ale myslím, že je lze velmi výstižně shrnout citátem: „*Cizince proto bude zřejmě ještě dlouho limitovat, že se do české společnosti nelze integrovat tím, že cizinec společnost obohatí svoji odlišností, ale především tím, že cizinec společnost přesvědčí, že se od ní neliší*.“ (Uherek, 2002:91)

Oba dva státy jsou cizincům otevřené pouze do určité míry a to nejenom z pohledu občanů, ale i politik. Ani Česká ani Slovenská republika nemá ve srovnání s některými jinými evropskými zeměmi zatím dostatečně kvalitně nastavené politiky na přijímání cizinců ze třetích zemí a jejich přístup k rozličným důležitým aspektům každodenního života je častokrát značně komplikovaný. Bohužel to v praxi občas vypadá tak, že jsou novely cizineckých zákonů připravovány spíš pod tlakem ne zcela racionálně vysvětlitelných představ o velké hrozbě přílivu cizinců ze třetích zemí, kteří nám tady budou „zabírat pracovní místa“, které by určitě „uvítali“ čeští i slovenští občané. Podle mého názoru je potřeba co nejdříve rozpoznat tyto tendence a zaměřit se na prezentování důležitostí přijímání lidí ze třetích zemí v našich dvou státech. Ne jenom z důvodu strašících demografických prognóz o stárnutí populace a mizivému důchodkovému výhledu naší generace, ale i faktické nemožnosti udržet v rámci mnohonárodní Evropy a rostoucí pracovní mobility a globalizace Českou a Slovenskou republiku téměř bez cizích státních příslušníků.

Je pozitivní, že v obou státech už byla překonána nechuť zabývat se koncepčně migrační a integrační politikou alespoň na celostátní úrovni a byly přijaty jak zásady migrace, tak koncepce integrace. Byť i tyto dokumenty ještě nedosáhly své ideální podoby a legislativa má k ideálu ještě mnohem dál, staly se tak alespoň tyto témata součástí politického diskursu, jenž již nelze ignorovat. Rozhodnutí a jasné kroky tímto směrem na lokální úrovni zatím chybí. Je zde alespoň patrná snaha o diskurs na téma úlohy samospráv

v této oblasti. Je pravděpodobné, že s rostoucím počtem cizinců se stane tato otázka ještě mnohem naléhavější.

O nepřipravenosti států na cizince svědčí i nedostatečná jazyková vybavenost úředníků, kteří přicházejí do styku s cizinci jako i nepřipravenost českých a slovenských škol a pedagogů. V tomto ohledu by se rozhodně mělo do budoucna věnovat víc pozornosti vzdělávání těchto pracovníků a nabídnout jim (minimálně) metodickou podporu.

Neziskové organizace reagují na naléhavost tématu svým aktivním zapojováním do dění, početností i nabídkou svých služeb. Podle jejich celkového profilu by se dalo říct, že za důležité považují zejména poskytování přímé podpory cizincům prostřednictvím poradenství, vzdělávání majoritní společnosti, školení pedagogů v oblasti multikulturní výchovy, publikování a snahy o ovlivňování politik. Dalo by se však polemizovat v otázce, jestli tento profil odráží skutečnosti, která témata považují za důležitou představitelé NNO a které spíše vypisovatelé dotačních řízení. Myslím, že by mohl být zajímavý empirický výzkum, nakolik korespondují realizované programy těchto NNO s jejich představou toho, co je důležité pro oblast migrace a integrace cizinců. Za velkou nevýhodu v situaci NNO totiž považuji zejména skutečnost, že jsou tyto organizace téměř zcela závislé na státu a jeho dotacích a evropských fondech, které jim stát prostřednictvím svých ministerstev přerozděluje. Z důvodu této závislosti na dotacích tak přizpůsobují některé své aktivity a služby aktuálně otevřeným grantovým řízením a bez ohledu na to, které projekty považují za důležitější a kvalitnější, realizují nakonec ty, které jim byly schválené. Návaznost jejich aktivit je také závislá na vypisování dotačních řízení a úspěšné aktivity často končí s ukončením konkrétního projektu. Bohužel na tuto situaci nemám jednoznačné doporučení, je to realita, se kterou se z mého pohledu potkává téměř celý neziskový sektor. Možná bych zkusila navrhnout představitelům jednotlivých organizací, aby zkusili lépe ocenit a zmapovat své postavení na trhu a zjistit, jaké možnosti pro sociální podnikání a jiné zdroje jim nabízí. Další možností je také snaha o získání většího sponzora, i když, jak už jsem zmínila, není to pro tuto skupinu organizací velmi jednoduché. Je však šance, že některé velké firmy, které cizince zaměstnávají, případně je v jejich managementu nebo mezi zaměstnanci řada cizinců, by mohly mít zájem stát se podporovatelem kvalitní a transparentní neziskové organizace. Pojem transparentnosti mě znovu přivádí na apel vůči slovenským organizacím, aby se víc otevřely kontrole veřejnosti a zpřístupnily na svých stránkách informace o svém finančním fungování, jinak si podle mého názoru mohou jen

těžko vylepšovat svoje jméno a snažit se o získávání financí i jinak, než formou grantů. I když jak jsem již psala, není pravděpodobné, že by příjmy z daňových asignací zabezpečily poměrnou část nákladů velké organizace na její aktivity, osobně považuji institut daňové asignace za výbornou příležitost získávat každoročně určitou sumu peněz. Zároveň se tak nabízí NNO další motivace prezentovat a propagovat svoje aktivity na veřejnosti. Podlé mého názoru by bylo dobré tuto možnost asignací v České republice znovu otevřít k diskusi.

Literatura a použité zdroje

Bargerová Zuzana., Boris Divinský B. 2008: Integrácia migrantov v Slovenskej republike. Výzvy a odporúcania od tvorcov politík. Bratislava: IOM.

Bartoňová, Dagmar, 2002, Migrace, In. Zděněk Pavlík (ed.), Population Development in the Czech Republic 1990-2002, [online], Praha: Katedra demografie a geodemografie Přírodovědecká fakulta UK, s.69-80, [cit. 30.12 2010] Dostupné z <http://popin.natur.cuni.cz/html2/publications/papers/popdev02cz/population_development_czech_all.pdf>

Baršová, Andrea, Pavel Barša, 2005a, Přistěhovalectví a liberální stát, imigrační a integrační politiky v USA, západní Evropě a Česku, Brno: Masarykova univerzita v Brně .

Baršová, Andrea, Pavel Barša, 2005b, Od multikulturalismu k občanské integraci. Změny v západoevropských politikách integrace přistěhovalců, Sociální studia 1/2005,49-66, [cit. 21.4.2011] Dostupné z <http://socstudia.fss.muni.cz/Eng/hledat.php?ukol=2&rejst=&id=104&pageno=&co=bar%C5%A1ov%C3%A1>

Bauböck, R. et al., 2006: Acquisition and loss of nationality – Policies and trends in 15 European states, Institute for European Integration Research of Australian academy of science, Vienna, [cit. 3.5.2011] Dostupné <www.eif.oeaw.ac.at/downloads/projekte/NATAC_summary.pdf>.

Burdová Hradečná, Pavla, 2007, Kontroverzní novela zákona o pobytu cizinců, zákona o azylu, [cit. 13.4.2011] Dostupné z <http://www.uprchlici.cz/cs/aktualne/novinky/kontroverzni-novela-zakona-o-pobytu-cizincu-zakona-o-azylu_0127.html>.

Brouček, Stanislav, 2008, K některým otázkám migrace na území České republiky po druhé světové válce, [cit. 1.2.2011] Dostupné z: <http://aplikace.mvcr.cz/archiv2008/azyl/integrace2/nks01/prispevek8.pdf>

CVEK, 2011, Celková pripomienka k návrhu Zákona o kontrole hraníc a pobyte cudzincov a o zmene a doplnení niektorých zákonov, [cit. 1.6.2011] Dostupné z: <http://www.cvek.sk/uploaded/files/CVEK_pripomienky_zakon_pobyt_cudzincov.pdf> , (CVEK,Celková pripomienka, 2011).

Čaplovič, Dušan, 2008, Vystúpenie na konferencii o mezinárodnej migrácii v Európskom kontexte, [cit. 12.02.2011] Dostupné z < http://www.vicepremier.sk/13995/vystupenie-na-konferencii--medzinarodni-migrace-v-europskem-kontextu-v-koline.php>.

Černá, Mária, 2009, Vitajte na Slovensku, Od exklúzie cudzincov k ich začleneniu do společnosti, in Zamestnanosť a sociálna politika, 6/2009, 12-13, Ústredie práce, sociálnych vecí a rodiny a Ministerstvo práce, sociálnych vecí a rodiny SR, [cit. 10.04.2011] Dostupné z <http://www.upsvar-ds.sk/documents/100/010_2009-06_casopis.pdf>

Dluhošová , 2010 Koncepce integrace cizinců v České republice, in Sborník z konference „Aktuální výzvy v oblasti integrace cizinců“, 9-14, [cit. 20.03.2011, Dostupné z: <http://www.pardubice.eu/mesto/konference-cizinci/sbornik.pdf>.

Divinský , Boris, s.d., Manažment zahraničnej migrácie v Slovenskej republike – vývoj, nedostatky, odporúčania pre jeho skvalitnenie, [cit. 11.02.2011] Dostupné z <www.infostat.sk/vdc/sk/pris/Divinsky_2.doc> .

Divinský 2005, Zahraničná migrácia v Slovenskej republike– stav, trendy, spoločenské svislosti, [online] Bratislava: Výzkumné centrum Slovenskej spoločnosti pre zahraničnú politiku [cit. 12.11.2010] dostupné z <http://aa.ecn.cz/img_upload/79a33131c9c4293e0fcefb50bfa263ef/BDivinsky_VybraneproblemyzahranicnejmigracievSR.pdf>

Divinský, B. (2005b): Active Civic Participation of Immigrants in Slovakia, Country Report prepared for the Europeanresearch project POLITIS, Carl von Ossietzky Universität Oldenburg, [cit. 11.03.2011] Dostupné z: <www.politis-europe.uni-oldenburg.de/download/slovakia.pdf>

Divinský, Boris, 2007, Vybrané problémy zahraničnej migrácie na Slovensku, Multikulturní centrum Praha, [cit. 02.11. 2010] Dostupné z: <http://aa.ecn.cz/img_upload/79a33131c9c4293e0fcefb50bfa263ef/BDivinsky_VybraneproblemyzahranicnejmigracievSR.pdf>

Divinský 2007b, Zahraničná migrácia v Slovenskej republike, Vývojové trendy od roku 2000, Bratislava:Výzkumné centrum Slovenskej spoločnosti pre zahraničnú politiku, [cit.02.11. 2010] Dostupné z <http://www.mkc.cz/cz/aktuality-88/zahranicna-migracia-v.html>

Divinský, Boris, 2009, Migračné trendy v Slovenskej republike po vstupe krajiny do EU, IOM, Bratislava

Drbohlav, Dušan, 2001 Mezinárodní migrace obyvatelstva – pohyb i pobyt (Alenky v kraji divů). In Ed. Tatjana Šišková, Menšiny a migranti v České republice: my a oni v multikulturní společnosti 21. Století, Praha: Portál, s. 17–30.

European Council on Refugees and Exiles, 2001, Good practice guide to the integration of refugees in Central and Eastern Europe, [cit. 24.10.2010] Dostupné z <http://www.unhcr.org/cgi-bin/texis/vtx/refworld/rwmain?page=publisher&docid=4727315e2&skip=0&publisher=ECRE&querysi=good%20practice%20guide&searchin=title>.

Eurostat, Europe in figures, Eurostat yearbook 2009, [cit. 24.10.2010] Dostupné z <http://epp.eurostat.ec.europa.eu/cache/ITY_OFFPUB/KS-CD-09-001/EN/KS-CD-09-001-EN.PDF >

Guličová, Grethe, Zuzana Bargerová, 2010, Organizácia azylovej a migračnej politiky v Slovenskej republike ,[online], Bratislava, [cit.1.2.2011] Dostupné z: <www.europska-migracna-siet.sk/.../emn-sk_studia_organ_migr_a_**azyl_politiky_sr**_sk.pdf>

Kadlečíková (ed.), 2011, Integrácia migrantov na lokálnej úrovni, CVEK, [cit.6.6.2011] Dostupné z <www.zmos.sk/download_file_f.php?id=141607>

Lipšic, 2011, Mali by sme vyberať vzdelaných migrantov, [cit.4.4.2011] Dostupné z <http://www.plusky.sk/slovensko/prijmeme-dve-rodiny-cudzincov-ktori-boli-doteraz-na-malte/>

Mareš, Miroslav, Kopeček, Pečínka, Stýskalová, 2004 , Etnické menšiny a česká politika, Analýza stranických přístupu k etnické a imigrační politice po roce 1989, Brno: Centrum pro studium demokracie a kultury (Mareš et.al)

Ministerstvo vnútra SR, ÚHCP, Štatistický prehľad legálnej a nelegálnej migrácie v SR, 2010, [cit.17.3.2011], Dostupné z <http://www.minv.sk/swift_data/source/policia/uhcp/rocenky/rok_2010/2010-rocenka-UHCP-SK.pdf > (MV, ÚHCP, 2010)

Müller, Karel, (2002a). Češi a občanská společnost. Pojem, problémy, východiska. Praha: Triton.

Muhič Dizdarevič, Selma, 2009, Immigration and Integration Policies of the European Union and the Czech Republic and their Relation to the Civil Society Organizations and Other Relevant Stakeholders in the Czech Republic. Praha: Univerzita Karlova, Fakulta sociálních věd, Katedra veřejné a sociální politiky.

Niessen, J., Huddleston, (in cooperation with Chaomih, White E. D), 2010, Migrant Integration Policy Index. Brussels: British Council and Migration Policy Group, [cit.14.6.2011] Dostupné z: <http://www.mipex.eu/download> (MIPEX, 2010)

Niessen Jan, Yongmi Schibe, 2006 Príručka o integrácii pre tvorcov politiky a odborníkov, 2.vydání,[online], ,Lucemburk, Evropská komise [cit.1.2.2011] Dostupné z : <http://ec.europa.eu/justice_home/>.

Niessen Jan, Yongmi Schibe, 2010, Příručka o integraci pro tvůrce politik a odborníky z praxe, 3.vydání, Lucemburk, Evropská komise

Rabušic, Ladislav, 2005, Jaká imigrační politika České republiky?, Praha : Multikulturní centrum, 2005. [cit.1.12.2010], Dostupné z < http://www.migraceonline.cz/e-knihovna/?x=1957110>.

Piecel, Bernard 2002, in Rozhovor Mária Mišovičová s B.Piercelem, Zásady migračnej politiky našeho štátu, Časopis verejná správa, 2002/24: 2-4, [cit.3.4.2011], Dostupné z <http://www.civil.gov.sk/archiv/casopis/2002/24/2402mi.htm>.

Potůček, Martin et al. Veřejná politika. Praha: SLON. 2005.

Podněty Konsorcia nevládních organizací pracujících s migranty v ČR k nové právní úpravě vstupu a pobytu cizinců na území, 2010, [cit.1.2.2011], Dostupné z <http://www.uprchlici.cz/ppu/docs/podnety-konsorcia_20101207105835.pdf (Podněty Konsorcia, 2010)

Sborník z konference Aktuální výzvy v oblasti integrace cizinců, 2010, Magistrát města Pardubic [cit.15.5.2011], Dostupné z <http://www.pardubice.eu/mesto/konference-cizinci/sbornik.pdf> (Sborník, 2010)

Stanovisko legislativní rady vlády k návrhu zákona, kterým se mění zákon č. 326/1999 Sb., o pobytu cizinců na území České republiky, 2010 [cit.15.2.2011], Dostupné z: <eklep.vlada.cz/eklep/getAttachment?id=lrv_rack85t9d265.doc> (Stanovisko legislativní rady, 2010)

Škarabelová, Simona, 2002, Když se řekne nezisková organizace, MU ESF, Brno 2002

Uherek, Zdeněk, Úspěšné a neúspěšné strategie integrace cizinců, Etnologický ústav AV ČR, Praha 2002 [cit.15.5.2011], Dostupné z: <http://www.cizinci.cz/files/clanky/108/strategie_integrace.pdf>

Úmluva o právech dítěte, 1989, [cit.2.2.2011] dostupné z <www.osn.cz/dokumenty-osn/.../umluva-o-pravech-ditete.pdf>.

Vaňo, Boris (ed) a kol., 2001, Obyvatelstvo Slovenska 1945 – 2000, Infostat, Bratislava

Vaňo, , Boris (ed) a kol., 2003, Populačný vývoj v Slovenskej republike 2002, Infostat, Bratislava

Vrbová, Daniela, 2010, Zaostřeno na cizince: Novela cizineckého zákona opět vyvolává protesty, vysílání českého rozhlasu ze dne 26. 10. 2010

Usnesení, Zákony

Návrh koncepčných zámerov migračnej politiky Slovenskej republiky na obdobie rokov 2011 – 2015 (aktualizácia Koncepcie migračnej politiky Slovenskej republiky) , Dostupné z <http://www.rokovania.sk/Rokovanie.aspx/BodRokovaniaDetail?idMaterial=19140> , [cit.18.5.2011], (Aktualizácia Koncepcie migrácie, 2011)

Usnesení vlády České republiky ze dne 7. července 1999 č. 689+ 2P, [cit.10.1.2011], Dostupné z: <http://www.cizinci.cz/clanek.php?id=35&lg=1>, (Zásady integrace, 1999)

Usnesení vlády České Republiky ze dne 11. prosince 2000 č. 1266 , [cit.2.11.2010], Dostupné z: <http://www.mvcr.cz/dokumenty/integrace/koncepce.pdf> (Koncepce, 2000)

Usnesení vlády České republiky č. 55 z 13. ledna 2003 Online: http://kormoran.vlada.cz/usneseni/usneseni_webtest.nsf/0/D376DFB23057E7E6C12571B60070FBF3 [citováno 4.11.2010] (Zásady migrace, 2003)

Usnesení vlády ČR č. 126 z 11. 2. 2004, Realizace Koncepce integrace cizinců v roce 2003 a její další rozvoj v souvislosti se vstupem České republiky do Evropské unie. [cit. 2.11.2010] Dostupné z: <http://www.cizinci.cz/files/clanky/79/usneseni_vlady_126.pdf> (Koncepce 2004)

Uznesenie vlády SR č. 11 z 12. januára 2005 Koncepcia migračnej politiky, [cit.8.1.2011], Dostupné z <www.minv.sk/?azyl-migracia&subor=10500>, (Koncepcia migračnej politiky, 2005)

Usnesení vlády České republiky č. 5 ze dne 5. ledna 2005, [citováno 15.11.2010] Dostupné z < http://www.cizinci.cz/files/clanky/78/Usneseni_5_2005.pdf>, (Koncepce, 2005)

Usnesení vlády ČR č. 126 ze dne 8. února 2006, [citováno 15.11.2010] Dostupné z <http://www.cizinci.cz/clanek.php?lg=1&id=321> (Aktualizovaná koncepce, 2006)

Usnesení vlády ze dne 17. března 2008 č. 259 , [citováno 5.12.2010] Dostupné z <http://www.cizinci.cz/clanek.php?lg=1&id=485 b>
(Koncepce, 2008)

Usnesení vlády ze dne 16. 2. 2009 č. 183 [citováno 7.12.2010] Dostupné z <http://www.cizinci.cz/files/clanky/537/usneseni16022009.pdf> (Koncepce, 2009)

Usnesení vlády České republiky ze dne 9. února 2011 č. 99 k aktualizované Koncepci integrace cizinců na území České republiky a k návrhu dalšího postupu v roce 2011, [citováno 2.4.2011] Dostupné z <www.mvcr.cz/soubor/uv-09022011-pdf.aspx>
(Koncepce Společné soužití, 2011)

Uznesenie vlády č,846/1993 o Zásadách migračnej politiky Slovenskej republiky, [citováno 5.4.2011] Dostupné z <http://www.migration.sk/index.php?ID=683> (Zásady migračnej politiky, 1993)

Uznesenie vlády Slovenskej republiky č.. 338 zo 6. mája 2009 k návrhu koncepcie integrácie cudzincov v Slovenskej republike [cit.8.1.2011], Dostupné z <http://ec.europa.eu/ewsi/UDRW/images/items/docl_12636_975478132.pdf> (Koncepcia integrácie, 2009)

Zákon číslo č. 326/1999 Sb. o pobytu cizinců na území České republiky a o změně některých zákonů [cit.15.10.2010], Dostupné z <http://zakony-online.cz/?s9&q9=>.

Zákon č. 48/2002 Z.Z. o pobyte cudzincov a o zmene a doplnení niektorých zákonov v znení najnovších predpisov, [cit.22.1.2011], Dostupné z

<http://www.zbierka.sk/zz/predpisy/default.aspx?PredpisID=16236&FileName=02-z048&Rocnik=2002<.

Webové stránky

Český statistický úřad (ČSÚ), Počet cizinců v ČR, [cit.12.2.2011] <http://www.czso.cz/csu/cizinci.nsf/tabulky/ciz_pocet_cizincu-001>

Demografie,, <http://www.demografie.info/?cz_migrace=> [cit.14.12.2010]

EU 2009.cz, <http://www.eu2009.cz/cz/eu-policies/justice-and-home-affairs/migration-and-asylum-policy/migracni-a-azylova-politika-642/ [cit. 4.11.2010] (EU2009.cz)

Euractiv, <http://www.euractiv.cz/bezpecnost-a-spravedlnost0/link-dossier/azylov-a-imigran-politika > (Euractiv, Azylová a imigrační politika) [citováno 4.11.2010]

Euroskop, Monitoring vývoje událostí v EU 21.8.-20.9.2008 <http://www.euroskop.cz/8463/2524/clanek/monitoring-vyvoje-udalosti-v-eu-21-8--20-9-2008/> [citováno 4.11.2010] (Euroskop, Monitoring vývoje událostí)

Euroskop, Rozhodování v EU <http://www.euroskop.cz/8896/sekce/vyvoj-rozhodovani-o-evropske-legislative/> [citováno 4.11.2010] (Euroskop, Rozhodování v EU)

Jihomoravské centrum < www.cizincijmk.cz>[citováno 4.3.2011] (Jihomoravské centrum)

Integrační centra
<http://www.integracnicentra.cz/Onas/informaceOProjektech.aspx >[citováno 3.2.2011] (Integrační centra,projekty)
<http://www.integracnicentra.cz/PoskytovaneSluzby/PoskytovaneSluzby.aspx>[cit. 3.2.2011] (Integrační centra, služby)

Konsorcium nevládních organizací pracujících s migranty <www.konsorcium-nno.cz>[cit. 13.4.2011] (Konsorcium)

Ľudia ako my, <www.ludiaakomy.sk>[cit. 12.4.2011]

Ministerstvo vnitra
<http://www.mvcr.cz/clanek/terminologicky-slovnik.aspx> , [cit.7.11.2010] (MV,integrace),
<http://www.mvcr.cz/clanek/odbor-azylove-a-migracni-politiky.aspx>[cit.7.11.2010] , (MV,OAMP),
<http://www.mvcr.cz/clanek/zmeny-v-oblasti-vstupu-a-pobytu-cizincu-na-uzemi-cr-od-roku-2011.aspx >[cit.7.2.2011] (MV,novela zákona)
<http://www.mvcr.cz/clanek/obecny-program-solidarita-a-rizeni-migracnich-toku-716149.aspx>[cit.7.11.2010] (MV,Obecný program solidarita),

Ministerstvo vnútra , <http://www.minv.sk/?volny-pohyb-osob-azyl-a-pristahovalectvo> >[cit.12.01.2011]

Ministerstvo práce, sociálních věcí a rodiny
<http://www.mpsv.cz> [cit.7.11.2010] (MPSV CR)
<http://www.mpsv.cz/cs/1856> [cit.7.11.2010] (MPSV, Sekce)

Ministerstvo zahraničných vecí<www.mzv.sk>[cit.11.12.2010] (MZV, SK)

Novela zákona o pobyte cudzincov <http://www.ulclegal.com/sk/bulletin-pro-bono/2010/02/2575-novela-zakona-o-pobyte-cudzincov>[cit.21.03.2011]

Ředitelství služeb cizinecké policie <http://www.policie.cz/clanek/sluzba-cizinecke-policie-reditelstvi-sluzby-cizinecke-policie.aspx> [cit.1.02.2011] , (Cizinecká policie)

Slovenský štatistický úrad <http://portal.statistics.sk/showdoc.do?docid=31413> [cit.1.05.2011] (SŠÚ, cudzinci)

Strukturální fondy, <www.strukturalni-fondy.cz>[cit. 14.11.2010]

Výběr zahraničních pracovníků <http://www.imigracecz.org/> [cit. 22.4.2011]

Združenie miest a obcí Slovenska, <www.zmos.sk>[cit.22.03.2011]

Srovnávané NNO - webové stránky, stanovy, listiny

Centrum pre výskum etnicity a kultúry (CVEK),
< www.cvek.sk>[cit.12.05.2011] (CVEK)
<http://www.cvek.sk/main.php?p=projekty&lang=sk>[cit.12.05.2011] (CVEK, Projekty)
<http://www.cvek.sk/main.php?p=dokumenty&lang=sk>[cit.12.05.2011] (CVEK, Dokumenty)

Multikulturní centrum Praha (MKC), <www.mkc.cz > (MKC) [cit. 2.5.2011],
<http://www.mkc.cz/cz/migrace.htm>l [cit. 2.5.2011], (MKC, aktivity)
<http://www.mkc.cz/cz/nase-publikace.html> [cit. 2.5.2011], (MKC, Publikace)
MKC, Výroční zpráva 2009, [cit. 2.5.2011], Dostupné z <http://www.mkc.cz/uploaded/vyrocni_zpravy/VZ_MKC_Praha_2009.pdf>[cit. 3.5.2011], (VZ. MKC, 2009).

Sdružení pro integraci a migraci - Poradna pro uprchlíky (SIMI)
<www.uprchlici.cz>[cit. 7.5.2011], (SIMI)
<http://www.uprchlici.cz/cs/aktualne/aktualni-projekty.html> [cit. 8.5.2011], (SIMI, Projekty)
<http://www.uprchlici.cz/cs/aktualne/publikace.html> [cit. 8.5.2011], (SIMI, Publikace)
Výroční zpráva SIMI 2009 <http://www.uprchlici.cz/ppu/docs/SIMI_VZ_2009.pdf>, [cit. 8.5.2011], (VZ, SIMI, 2009)

Slovo 21, <www.slovo21.cz > [cit. 1.5.2011],((Slovo21)
<http://www.slovo21.cz/nove/index.php?option=com_content&view=category&layout=blog&id=36&Itemid=41&lang=cs>[cit. 1.5.2011],(Slovo 21, Integrace cizinců)

Výroční zpráva, 2009, Slovo 21, Dostupné z <http://www.slovo21.cz/prilohy/vyrocni%20zprava_2009_%20na%20web.pdf> [cit. 1.5.2011], (VZ Slovo 21, 2009)
Výroční zpráva 2010 (VZ Slovo 21, 2010), nepublikovaná verze

Liga za ľudské práva, <www.hrl.sk >[cit. 10.5.2011], <http://www.hrl.sk/projects/> [cit. 10.5.2011], **(**Liga, Projekty) <http://www.hrl.sk/pages/publications> [cit. 11.5.2011], **(**Liga, Publikácie)

Nadácia Milana Šimečku, <www.nadaciamilanasimecku.sk> (Nadácia M.Š) <http://www.nadaciamilanasimecku.sk/index.php?id=79>[cit. 30.4.2011], (Nadácia MŠ, Programy)
Výročná zpráva, Nadácia M.Š., 2010 (VZ, Nadácia MŠ, 2010) nepublikovaná verze
Nadačná listina Nadácie Milana Šimečku, [cit. 30.4.2011], Dostupné z<www.nadaciamilanasimecku.sk/.../user.../nadacna-listina_CORR.doc> (Nadačná listina)

Seznam grafů

Graf 1: **Vývoj počtu cizinců v ČR**, ČSÚ, 2008 : [cit. 12.1.2011], Dostupné z <http://www.czso.cz/csu/cizinci.nsf/kapitola/ciz_pocet_cizincu>

Graf 2: **Vývoj počtu cizinců na Slovensku**,
Slovenský štatistický úrad , Zahraničné sťahovanie a cudzinci v Slovenskej republike v roku 2008, [cit. 3.2.2011], Dostupné z <http://portal.statistics.sk/files/Sekcie/sek_600/Demografia/Migracia/publikacie/zahranicne-stahovanie-cudzinci-sr_2008.pdf>

Rejstřík vybraných nejdůležitějších a nejfrekventovanějších jmen a pojmů

Barša, Baršová, 8,9,10,21,22,23,24
Divinský, 8,9,12,33,35,37,38,40,45
Mareš, 9,10
Ministersto vnitra, 19,23,25,26,46,49,50
Ministerstvo vnútra, 35,38,54

MIPEX, 24,25,39,40,45
Koncepce integrace, 21,25,26,27,28,29,30,31,32,36,39,40,41,42,46,47,61
Strukturální fondy, 14,15
Zákon o pobytu cizinců, 22,50
Zákon o pobyte cudzincov, 36
Zásady migračnej politiky, 37,38,46

Slovník nejdůležitějších jmen a pojmů

Migrace - pojem migrace používám v práci v souvislosti s mezinárodní migrací, zejména v kontextu příchodů cizinců do státu. Mezinárodní migrace má ekonomické, sociální, politické, demografické, kulturní dopady na státy transitní i imigrační. Za dva hlavní důvody mezinárodní migrace jsou považovány politické a ekonomické podmínky (Demografie**)**

Migrační politika - politika cílená na potírání nelegální migrace a na využití přínosu legální migrace (EU2009.cz)

Imigrační politiky- stanovují, kdo a za jakých podmínek se může v hostitelské zemi usadit. Regulují vstup příchozích cizinců na území státu. (Baršová, Barša, 2005a)

Integračních politiky- řeší začleňování přistěhovalců do hostitelské země. Mají pomoct ulehčit adaptaci a získání potřebných sociálních kompetencí. „*Integrace cizinců je klíčová pro zachování sociální soudržnosti hostitelských společností a pro ekonomický rozvoj*." (Aktualizovaná koncepce, 2006:3)

Cizinci ze třetích zemí – nemají české občanství ani občanství EU ani žádného ze států Evropského hospodářského prostoru (http://cizinci.poradna-prava.cz/cizinci-3ti-zemi.html)

Seznam příloh

Příloha č. 1: Seznam NNO v České republice, které se věnují migraci a integraci cizinců
Příloha 2: Seznam NNO v Slovenské republice, které se věnují migraci a integraci cizinců

Medailon autorky

Monika Kutilová, roz. Kubincová

(narozena 9. dubna 1984 v Košicích v Slovenské republice)

Vystudovala tříletý bakalářský obor Studium humanitní vzdělanosti na Fakultě humanitních studií Univerzity Karlovy. Na stejné fakultě pak absolvovala i studium navazujícího magisterského programu Studia občanského sektoru. Po maturitě na gymnáziu v Košicích začala pracovat v neziskové organizaci, která se věnovala trvalo udržitelnému rozvoji v regionu východního Slovenska. Vedle studia na gymnáziu působila jako dobrovolnice v environmentální organizaci Strom života.

Popři navazujícímu magisterskému studiu začala v únoru roku 2009 pracovat v neziskové organizaci META o.s. – Sdružení pro příležitosti mladých migrantů, kde zpočátku působila jako asistentka a od léta 2009 se začala věnovat koordinaci dobrovolníků v rámci dobrovolnického programu akreditovaného MV ČR. V současné době se podílí zejména na realizaci evropského projektu pro integraci příslušníků ze třetích zemí (European integration fond).